

Resultatsammanställning

**SkolmatensVänners undersökning bland
förtroendevalda kommunpolitiker om
skolmat och förskolemat**

april-maj 2008

Argument

Innehållsförteckning

	<u>Sid</u>
Fakta om undersökningen	2
- Bakgrund och syfte	2
- Metod och genomförande	2
- Målgrupp för kartläggningen	4
- Antal svarande och svarsfrekvens	4
- Genomförandeperiod	4
- Projektansvarig	4
- Datainsamling	4
- Uppdragsgivare	4
Bakgrundsfakta om de svarande	5
- Kön	5
- Ålder	5
- Geografi – län	6
- Antal grundskoleelever och förskolebarn i kommunen	7
- Andel elever/barn i kommunala grund- och förskolor respektive i friskolor	8
- Den kommunala nämndens ansvarsområden	9
- Nämndordförandens partipolitiska hemvist	9
- Den ansvariga nämndens namn	10
Livsmedelsverkets råd och egna uppsatta mål – kommunernas styrinstrument vad gäller skol- och förskolematen	11
- Politiskt beslutade mål för skol- och förskolematen	11
- Kännedom om Livsmedelsverkets råd	12
- Efterlevnad av Livsmedelsverkets råd	14
- Mål för andelen ekologisk skol- och förskolemat	15
- De uppsatta målens innehåll – andelen ekologisk mat	16
Övergripande frågor om skol- och förskolematen – kvalitet, miljö och kommunens prioriteringar	18
- Skol- och förskolematens kvalitet	18
- Miljön i skolrestaurangerna	20
- Elever som hoppar över skollunchen	21
- Skol- och förskolematens prioritet i kommunen	22
Skol- och förskolematens kostnader och anslag	24
- Årliga kostnader för skol- och förskolematen	24
- Kommunernas kompensation för ökade priser på råvaror/livsmedel	25
- Annan kompensation än ökade anslag	27
- Politikernas syn på anslagen till skol- och förskolematen	28
Frukostservering i de kommunala grundskolorna	30
- Synen på frukostservering i skolan	30
- Förekomsten av frukostservering i skolan	31
Politikernas önskan om att utveckla och förbättra skol- och förskolematen	32
Mjölksservering i kommunernas grundskolor och förskolor	35
Jämförelser med politikerundersökningen 2001	37
Jämförelser med kostchefskartläggningen 2007	39

Argument

Fakta om undersökningen

Bakgrund och syfte

SkolmatensVänner är ett samarbete mellan LRF och de bondeägda livsmedelsföretagen. Organisationen arbetar för att värna maten i förskolan och skolan och för att stimulera elevernas intresse för bra mat. Ytterst handlar det om att ge dagens unga goda matvanor.

SkolmatensVänner beslutade att under våren 2008 genomföra en undersökning bland förtroendevalda politiker i landets kommuner. Syftet med undersökningen var att få en bild av de ansvariga politikernas åsikter i frågor rörande skolmat och förskolemat. Ett annat syfte med projektet var att samla in fakta om hur skolmatsfrågorna hanteras i kommunerna idag.

Skolmatens Vänner har tidigare (hösten 2001) genomfört en liknande undersökning bland kommunpolitiker, och i vissa frågor finns det möjlighet att – i grova drag – se om resultaten förändrats mellan de båda undersökningstidpunkterna.

Hösten 2007 genomförde Skolmatens Vänner en närbesläktad kartläggning av landets kommuner. I den studien var det kommunernas kostchefer/kostansvariga, dvs ansvariga tjänstemän, som besvarade frågorna. Det var också delvis en annan inriktning på frågorna i den studien jämfört med i den aktuella politikerundersökningen.

Metod och genomförande

Undersökningen genomfördes med hjälp av webbenkäter samt kompletterande telefonintervjuer.

För att över huvud taget kunna adressera webbenkäten till målgruppen genomfördes initialt en rundringning till samtliga 290 kommuner för att få namn och kontaktuppgifter till relevant person (en beskrivning av målgruppen följer nedan). Vi kontaktade respektive kommuns växel för att få fram dessa uppgifter.

Alla 290 personer på listan fick därefter ett postalt brev som presenterade projektet och "förvarnade" om att de skulle få ett e-mail inom några dagar med en länk till en webbenkät.

I det e-mail som sedan skickades ut beskrevs åter igen syftet med projektet. Politikererna uppmanades att klicka på länken och besvara frågorna i enkäten.

Efter en dryg vecka skickades ett påminnelsemail ut till alla som vid det tillfället ännu inte hade besvarat enkäten.

Sammanlagt fick vi in svar från 141 politiker via webbenkäten (49% av alla kommuner).

De förtroendevalda som inte hade besvarat webbenkäten trots påminnelsebrevet kontaktades sedan via telefon och fick i en intervju besvara exakt samma frågor som fanns i webbenkäten (88 telefonintervjuer genomfördes på detta sätt – 30% av alla kommuner). Observera alltså att frågorna i undersökningen var konstruerade på ett sådant sätt att de kunde besvaras lika bra i en webbenkät som i en telefonintervju. Resultaten redovisas inte heller separerade från varandra baserat på datainsamlingsmetod.

Kommunpolitikerna deltog inte anonymt i undersökningen – deras arbete går i mångt och mycket ut på att tycka och tänka i olika frågor och att försöka realisera sina idéer i verkligheten. Därför är det mycket intressant att undersöka hur de ser på frågor gällande skolmat och förskolemat. Huvudsyftet med undersökningen var dock inte att studera resultaten på kommunnivå utan mer aggregerat än så – primärt på totalnivå, d v s samtliga svarande kommuner/politiker. Men möjligheten finns alltså att bryta ner resultaten på undergrupper av svarande samt även studera vad enskilda nämndordföranden svarat.

Frågeformuläret bestod huvudsakligen av kvantitativa frågor med fasta svarsalternativ, men det fanns även med några öppna frågor, d v s frågor där respondenterna fick besvara frågan med egna ord. Därför består merparten av denna resultatsammanfattning av statistiska resultat, d v s procenttal och medelvärden, men även en redovisning av resultaten på de öppna frågorna, bl a i form av citat.

När alla webbenkäter var ifyllda och alla telefonintervjuer genomförda matades all svarsdata in på dator och därefter genomfördes de statistiska datakörningarna. Tabeller med resultaten togs fram och i dessa tabeller ser man dels totalresultatet fråga för fråga (vad samtliga nämndordföranden svarade), dels resultaten för olika undergrupper av svarande och hur dessa undergrupper skiljer sig från varandra. De undergrupper av svarande (så kallade nedbrytningar) som vi har tagit fram specifika resultat för är följande:

- Kön
- Ålder
- Förekomsten av politiskt beslutade mål för skolmaten
- Förekomsten av politiskt beslutade mål för förskolematen
- Antalet elever i de kommunala grundskolorna i kommunen
- Antalet barn i de kommunala förskolorna i kommunen
- Nämndens ansvarsområden (skolmat och/eller förskolemat)
- Politiskt parti som nämndordföranden representerar
- Hur viktig/oviktig fråga skolmaten är i kommunen (enligt nämndordföranden)
- Hur viktig/oviktig fråga förskolematen är i kommunen (enligt nämndordföranden)

Målgrupp för undersökningen

Undersökningen genomfördes bland förtroendevalda politiker i landets kommuner – mer bestämt ordförandena i de kommunala nämnder som hanterar frågor om skolmat och förskolemat.

Eftersom det de facto endast finns en sådan nämndordförande per kommun så har vi endast fått in ett svar per kommun (d v s från de kommuner/politiker som deltog i undersökningen – från drygt 20% av kommunerna saknar vi helt svar).

Antal svarande och svarsfrekvens

Totalt fick vi in 229 svar av 290 möjliga. Som redan nämnts härrör 141 av dessa från webbenkäten medan 88 svar kom in via telefonintervjuer. Detta ger en svarsfrekvens på 79%, vilket får anses som bra.

Genomförandeperiod

1 april-13 maj 2008

Projektansvarig

Fredrik Erfelt, Argument AB
08-663 30 70 eller 070-560 03 42
fredrik@argument.nu
www.argument.nu

Datainsamling

Datainsamlingen, d v s den praktiska hanteringen av webbenkäten samt genomförandet av telefonintervjuerna, hanterades av Marknadsfakta Åre AB.

Uppdragsgivare

SkolmatensVänner genom Annika Unt Widell.

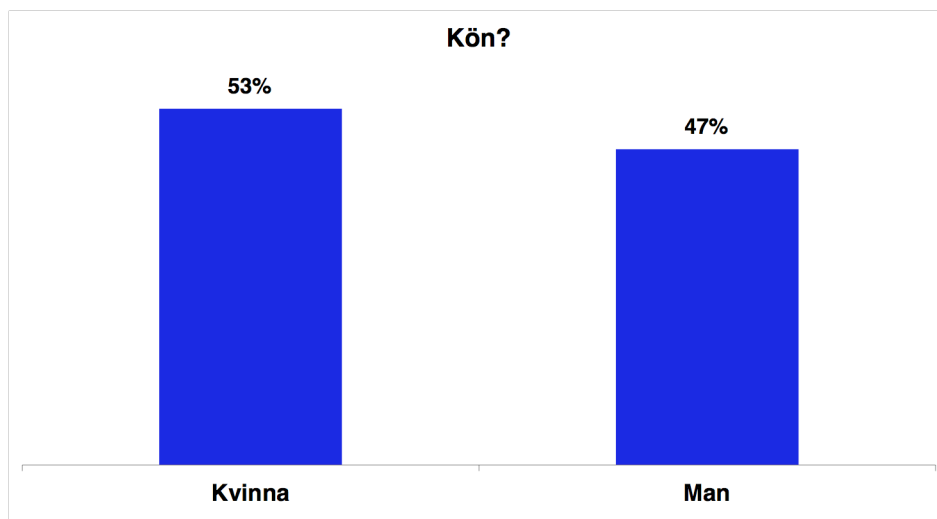
OBS!

När man summerar exakta procenttal kan man i vissa fall få ett något annat resultat än om man skulle summera motsvarande redan avrundade procenttal. Denna avrundningseffekt kan leda till att de olika svarsalternativen (staplarna i diagrammen) inte alltid summerar till exakt 100%.

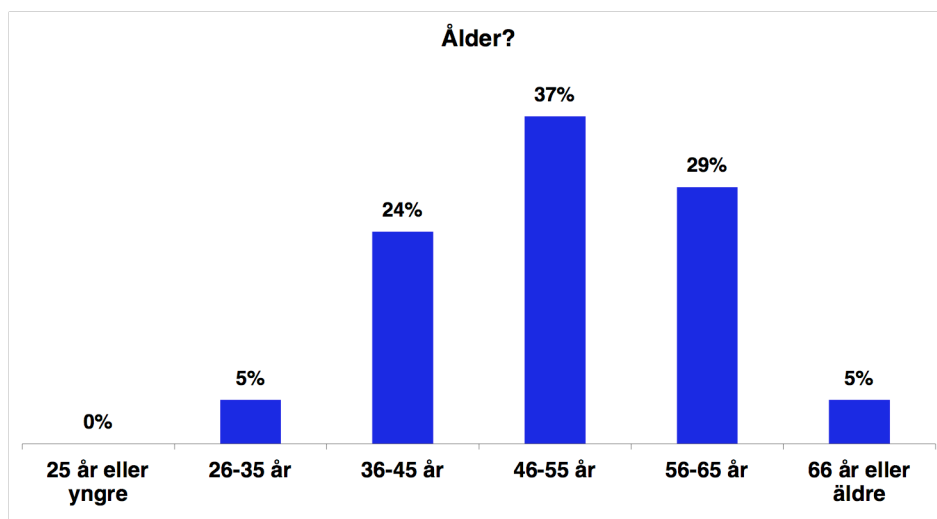
Argument

Bakgrundsfakta om de svarande

Nedan följer ett antal diagram som visar hur de svarande – de kommunpolitiker som deltog i undersökningen – fördelar sig utifrån olika bakgrundsvariabler/egenskaper.

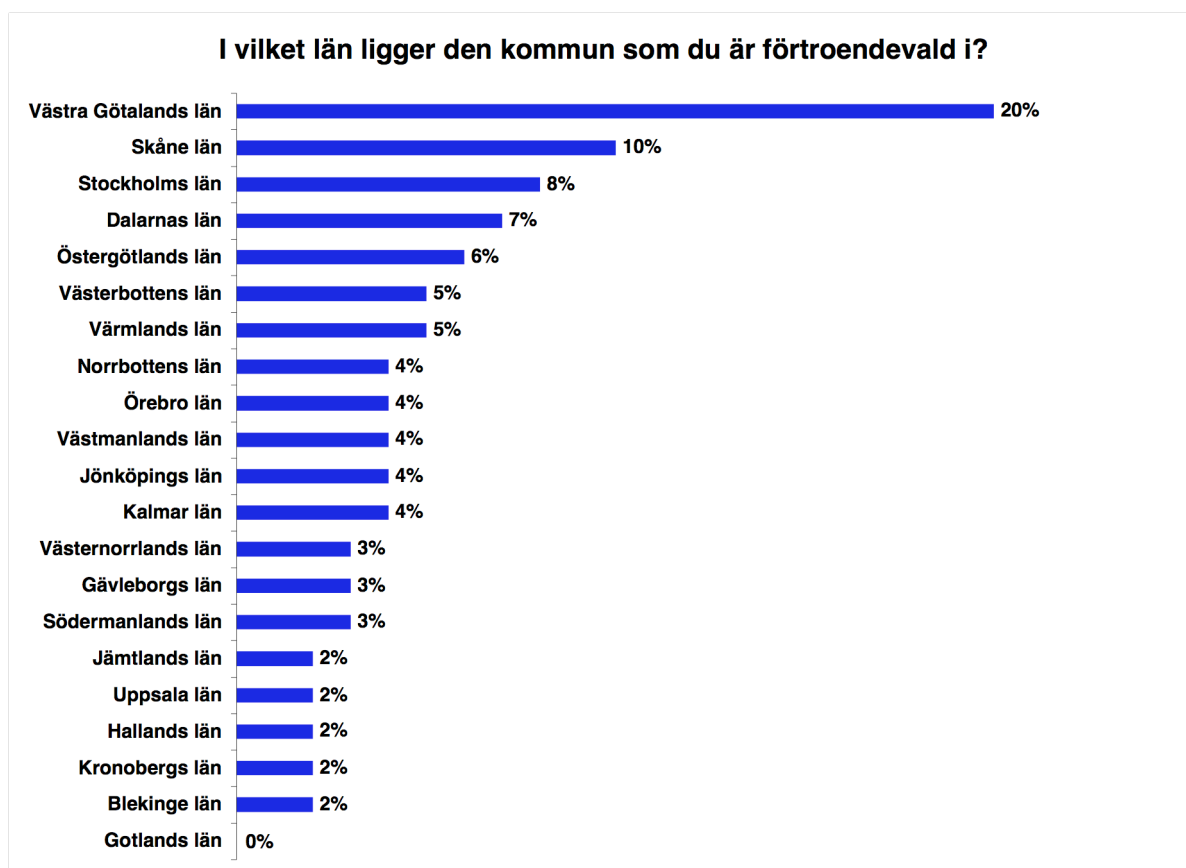
Könsfördelningen är jämn bland de svarande, och med tanke på den höga svarsfrekvensen i undersökningen kan vi utgå från att det de facto ser ut ungefär på detta sätt i landets kommuner när det gäller fördelningen mellan kvinnor och män bland dessa nämndordföranden.

Som vi ser i diagrammet ovan så finns det inga nämndordföranden som är 25 år eller yngre och endast var tjugonde ordförande är mellan 26 och 35 år. Den enskilt största gruppen svarande (37%) är i åldersintervallet 46-55 år. 5% av de svarande är 66 år eller äldre.

Eftersom de svarande inte uppgivit sin exakta ålder utan endast markerat ett åldersintervall går det inte att räkna ut en *exakt* snittålder bland politikerna. En *ungefärlig* uträkning visar dock att denna snittålder ligger på ca 50-51 år.

Argument

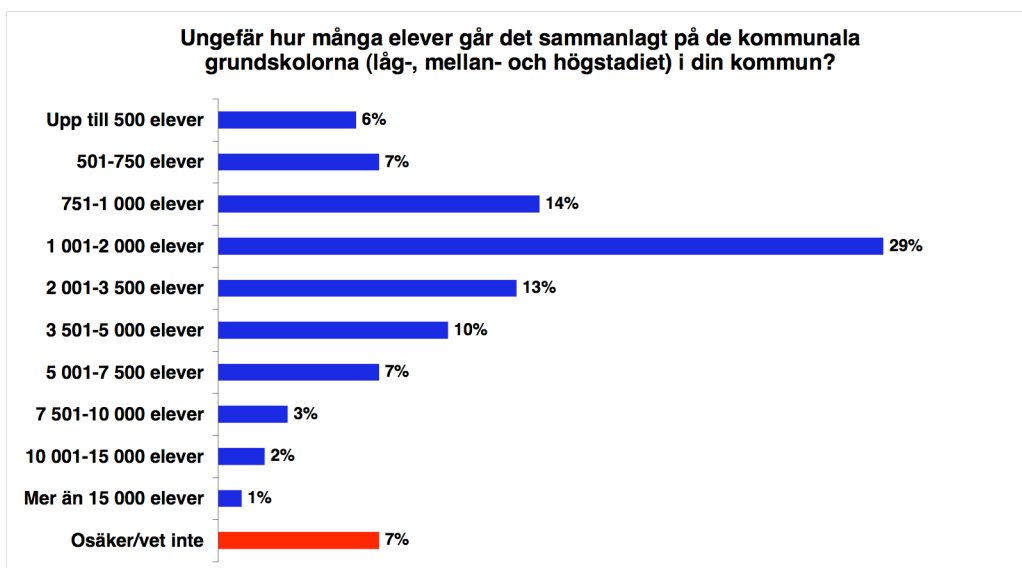

Inte helt oväntat finns det särklassigt flest deltagande kommuner från "superlänet" Västra Götalands län – var femte deltagande kommun tillhör detta län. Vart tionde svar kommer från en kommun i Skåne län och 8% av svaren kommer från Stockholms län.

Observera att Gotlands län endast består av en enda kommun; Gotlands kommun. Vi fick in svar från denna kommun, men eftersom vi endast redovisar heltal procent så ser det i diagrammet ut som att vi saknar svar från Gotland. Svaret från Gotland utgör 0,44% av alla inkomna svar – något som alltså avrundas till 0%.

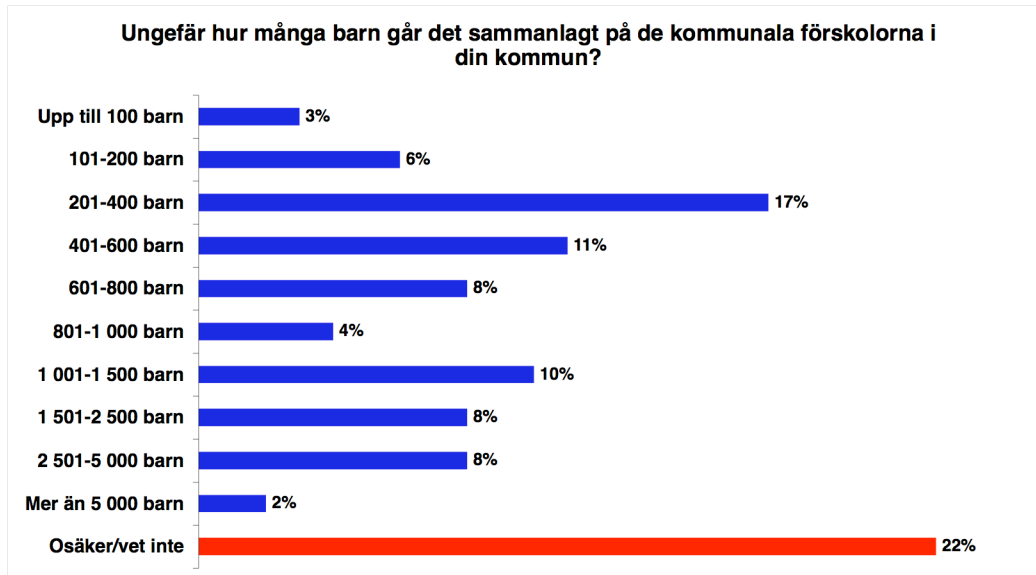
Man ser tydligt att vissa län huvudsakligen har stora kommuner (räknat utifrån antalet skolelever/förskolebarn) medan andra län har kommuner med betydligt färre elever/barn. I Stockholms län är kommunerna över lag stora medan kommunerna i Norrbottens och Västerbottens län är betydligt mindre (räknat i antalet skolelever/förskolebarn).

I resultaten kan man också tydligt utläsa den svenska politiska kartan. Det finns en signifikant överrepresentation av nämndordföranden tillhörande Socialdemokraterna i Norrbottens, Västernorrlands och Örebro län och en signifikant underrepresentation av socialdemokratiska nämndordföranden i Västra Götalands län. Socialdemokraterna är också svaga i Stockholms län. Moderaterna har extra många nämndordföranden i Västra Götalands, Stockholms och Skåne län.

Det finns en stor spridning av antalet elever i kommunernas grundskolor. I drygt var fjärde kommun (27%) finns det färre än 1 000 elever i de kommunala grundskolorna, medan det i 13% av kommunerna finns mer än 5 000 elever på dessa skolor. Det enskilt vanligaste svaret (29% av alla svarande) är att det går mellan 1 001 och 2 000 elever i kommunens grundskolor.

Observera att så många som 7% av alla svarande nämndordföranden inte vet hur många elever det finns i kommunens grundskolor.

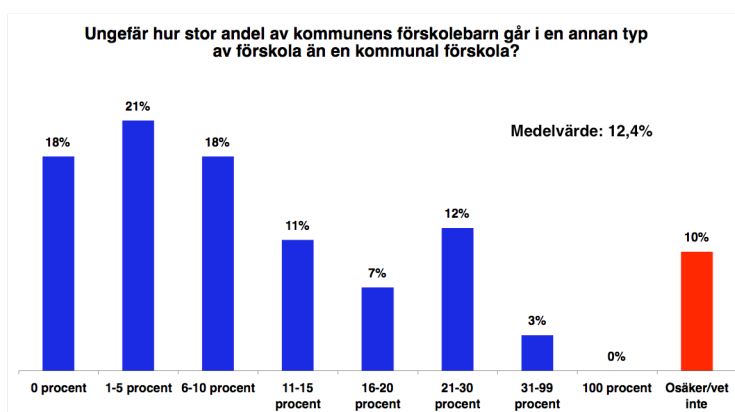
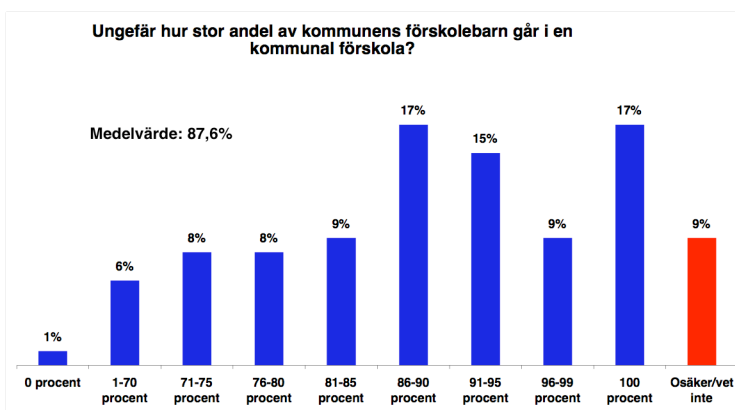
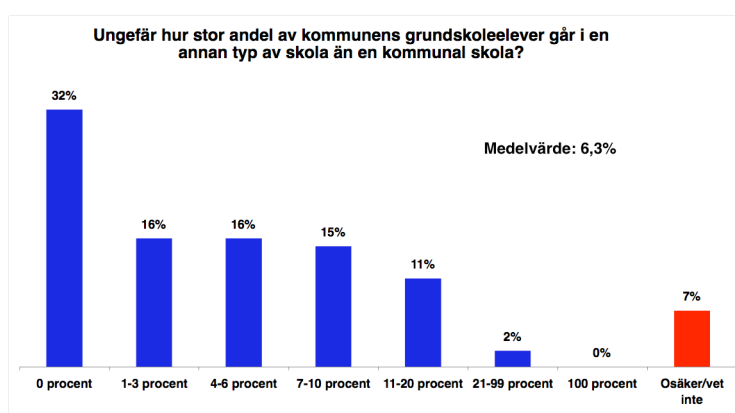
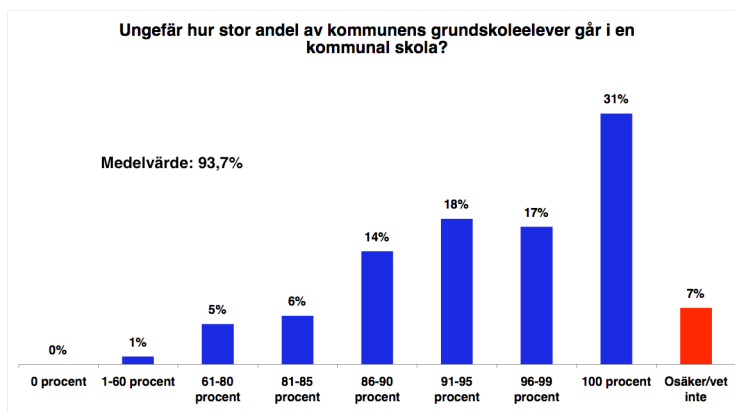

Även när det gäller antalet förskolebarn varierar resultatet kraftigt mellan landets olika kommuner. 28% av kommunerna har mer än 1 000 barn på de kommunala förskolorna. I nästan lika många kommuner (26% av de svarande kommunerna) går det max 400 barn i de kommunala förskolorna.

En mycket stor andel av de deltagande nämndordförandena (22%) vet inte hur många förskolebarn de har i kommunens förskolor.

Argument

I fyra diagram nedan visas hur kommunens elever respektive förskolebarn fördelar sig mellan kommunala skolor/förskolor och andra skolor/förskolor (friskolor).

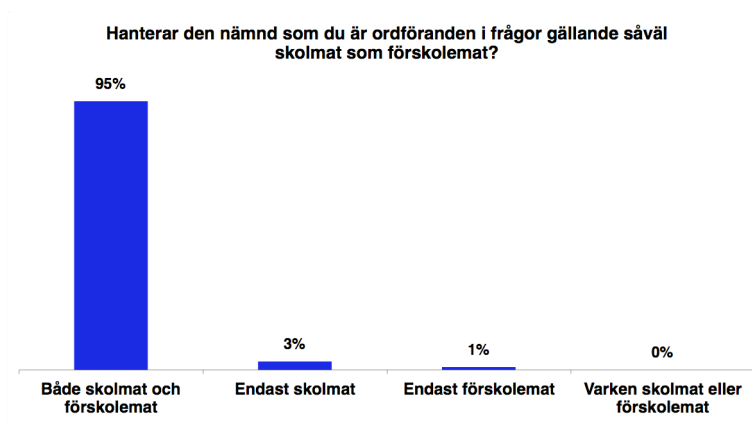

Argument

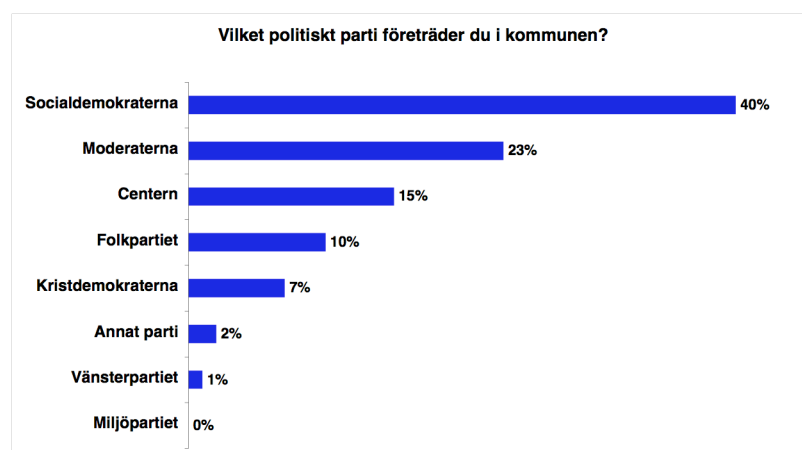
Andelen friskoleelever är, enligt de svarande, 6,3%. På förskolenivå är denna andel nästan dubbelt så hög (12,4%). Hur exakta och korrekta svaren är kan vi självfallet inte säga något om. Dessutom är det relativt många som svarar "osäker/vet inte". Resultatet ger dock en tydlig fingervisning om att den absoluta merparten av landets grundskoleelever och förskolebarn går i kommunala skolor/förskolor.

Inte bara antalet utan även andelen elever/barn som går i friskolor är klart högre i stora kommuner (kommuner med många grundskoleelever och förskolebarn).

Man ser också en tendens att kommuner med en nämndordförande från något av de borgerliga partierna har en större andel friskoleelever/-barn än vad kommuner med socialdemokratiska ordföranden har.

Den absoluta merparten (95%) av alla svarande tillhör nämnder som hanterar både skolmat och förskolemat. 3% är ordförande i nämnder med enbart skolmatsfrågorna på agendan och 1% hanterar enbart förskolematen – inte skolmaten.

Som vi ser tillhör så många som 40% av nämndordförandena Socialdemokraterna, men sammantaget är det ändå en majoritet av alla nämndordföranden (55%) som representerar något av de borgerliga allianspartierna.

Kategorin "annat parti" i diagrammet ovan består av nämndordföranden tillhörande lokala partier, t ex Falupartiet, Skinnskattebergdemokraterna och Alternativ 2000.

Argument

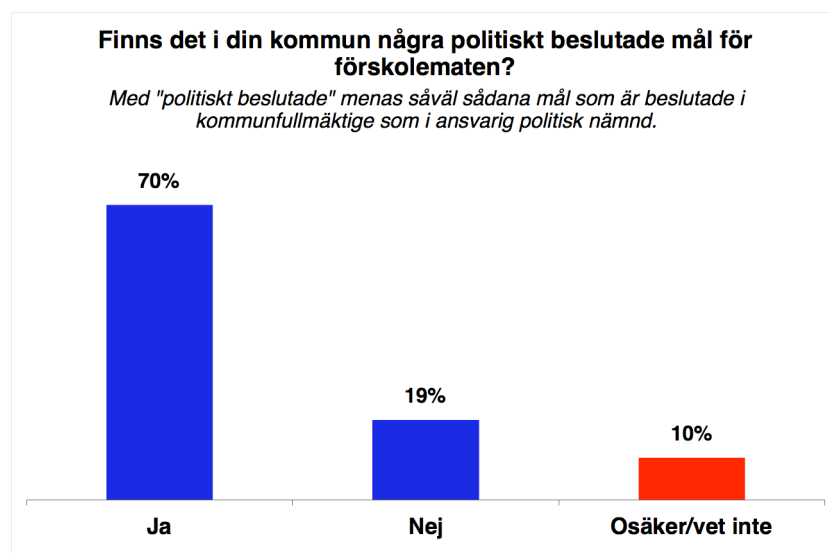
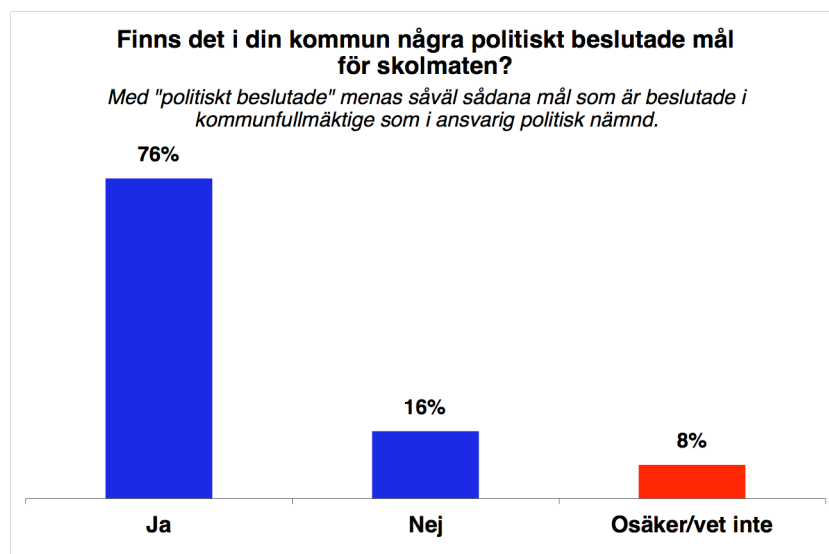
Det fanns också med en undersökningsfråga om namnet på den nämnd som de är ordförande i, d v s den nämnd i kommunen som hanterar frågorna om skolmat och förskolemat. Det finns uppenbarligen inget enhetligt system för kommunala nämnder i landet – varken vad gäller deras namn eller vilka frågor de hanterar. Trots det så ser man tydliga mönster i svaren. Det vanligaste är att dessa frågor hanteras av barn & utbildningsnämnden, näst vanligast är att kommunstyrelsen har det direkta ansvaret för frågorna. I diagrammet nedan visas en mer exakt fördelning – observera dock att nämnderna har mycket varierande namn i de olika kommunerna och att det finns ett mått av subjektivitet i grupperingen. T ex så innehåller kategorin "Barn & utbildningsnämnden" även nämnder med namn som "Barn och skolenämnden", "Barnomsorgs- och utbildningsnämnden", Barn, kultur och utbildning" etc.

Livsmedelsverkets råd och egna uppsatta mål – kommunernas styrinstrument vad gäller skol- och förskolematen

Politiskt beslutade mål för skol- och förskolematen

De inledande frågorna i undersökningen handlade om huruvida det finns några politiskt beslutade mål för kommunens skol- och förskolemat. I de två diagrammen nedan se vi hur resultatet ser ut för skolmat respektive förskolemat.

Som vi ser i diagrammen är det något vanligare med politiskt fattade beslut för skolmaten än för förskolematen. Samtidigt är det något fler som svarar "osäker/vet inte" när frågan handlar om den mat som serveras i kommunens förskolor. Den absoluta majoriteten av alla kommuner verkar ha någon form av politiskt beslutade mål för såväl skol- som förskolematen. 16% av kommunerna har *inte* några sådana mål för skolmaten och 19% uppger att de saknar politiskt beslutade mål för förskolematen.

Argument

Det är rimligt att tro att relativt många av de politiker som svarar "osäker/vet inte" är verksamma i kommuner som saknar politiskt beslutade mål för skol- och förskolematen. Om kommunen har sådana uppsatta och beslutade mål och man samtidigt är ordförande i en nämnd med ansvar för just skol- och förskolemat så är det sannolikt att man i alla fall känner till att målen finns. Om detta antagande stämmer – vilket vi alltså inte kan säkerställa med hjälp av undersökningsresultaten – så saknas det politiskt beslutade mål för skolmaten respektive förskolematen i ungefär 20-30% av landets kommuner.

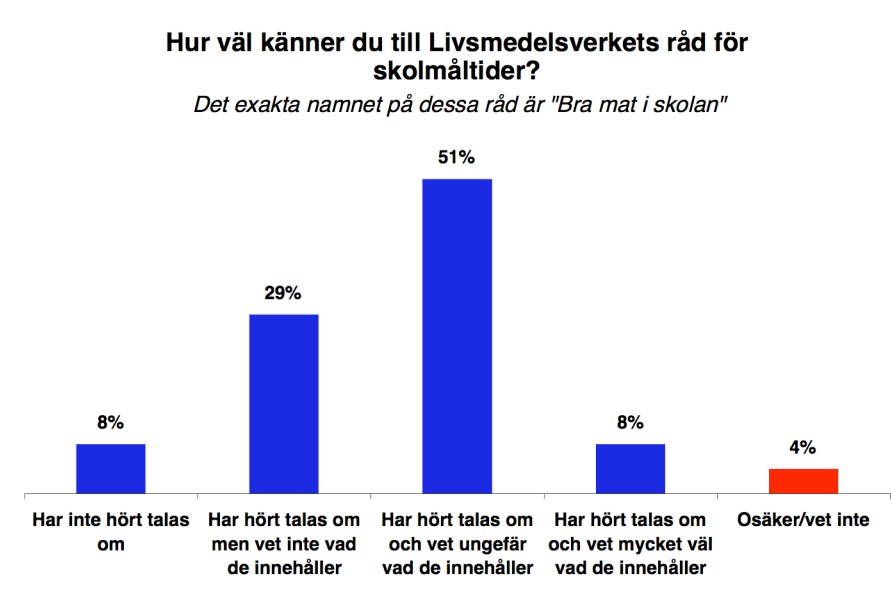
Förekomsten av politiskt beslutade mål för skolmaten och förskolematen har ett samband med kommunens storlek. Det visar sig nämligen att kommuner med många elever i de kommunala skolorna i större utsträckning har politiskt beslutade mål för skolmaten. På samma sätt gäller att kommuner med många förskolebarn i större utsträckning har politiskt beslutade mål för förskolematen. Sambandet är extra starkt när det gäller skolmaten.

Inte helt oväntat gäller också att kommuner där frågorna gällande skolmat och förskolemat anses vara viktiga/prioriterade (enligt nämndordförandens egen utsago) i större utsträckning har politiskt beslutade mål i dessa frågor. Med andra ord: ju viktigare en kommun anser att skolmats- och förskolematsfrågorna är, desto vanligare är det med politiskt beslutade mål i dessa frågor.

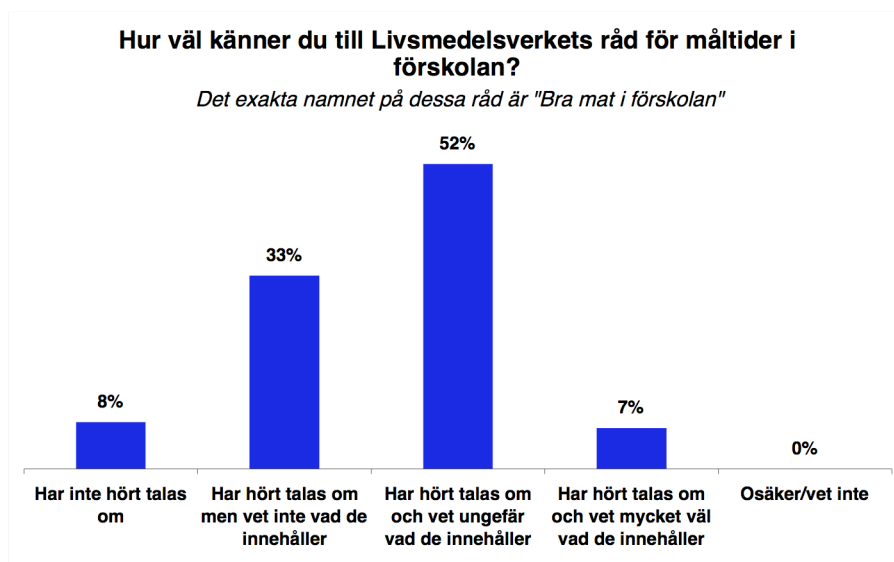
Intressant är också att kommuner med kvinnor som ordföranden i de ansvariga nämnderna i större utsträckning har denna typ av politiskt beslutade mål. Vad detta samband beror på är svårt att svara på.

Kännedom om Livsmedelsverkets råd

Vi undersökte också i vilken utsträckning de ansvariga politikerna känner till de råd som Livsmedelsverket tagit fram gällande den mat som serveras i skolor och förskolor. I diagrammen nedan ser vi resultaten på dessa båda frågor (först frågan om råden för skolmaten och sedan frågan om råden för förskolematen).

Argument

Som vi ser så påminner resultaten på de båda frågorna mycket om varandra. Fler politiker (4%) svarar "osäker/vet inte" på frågan om de känner till Livsmedelsverkets råd för skolmaten. På frågan om råden "Bra mat i förskolan" svarar 0% "osäker/vet inte".

Endast 7-8% uppger att de känner till Livsmedelsverkets råd och dessutom vet *mycket väl* vad de innehåller. Ungefär hälften svarar att de känner till råden och vet *ungefär* vad de innehåller. Ungefär var tredje ansvarig politiker har bara hört talas om att råden existerar men vet *inte alls* vad de innehåller och 8% uppger att de inte ens hört talas om råden.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att ungefär fyra av tio ordföranden i ansvariga politiska nämnder helt saknar kunskap om innehållet i Livsmedelsverkets råd.

Det finns tydliga samband mellan å ena sidan förekomsten av politiskt beslutade mål för skolmaten/förskolematen, å andra sidan kunskapen om vad Livsmedelsverkets råd innehåller. I kommuner med politiskt beslutade mål i dessa frågor är kunskapen om Livsmedelsverkets råd signifikant större än i kommuner som inte fattat några politiska beslut om sådana mål.

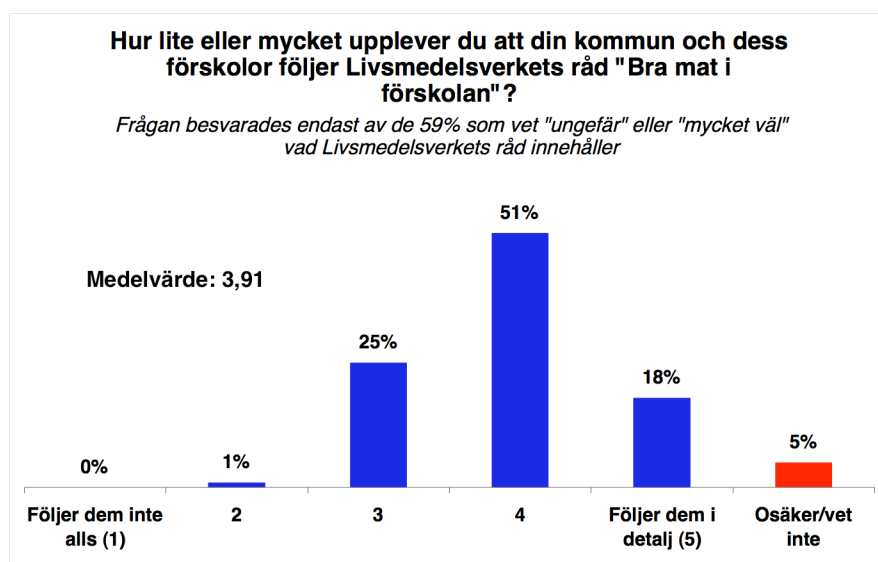
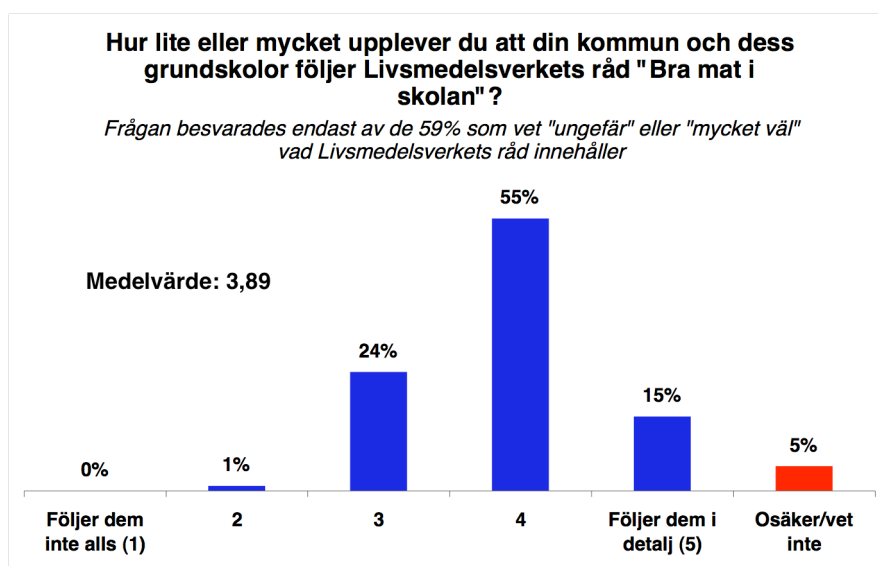
Det är också tydligt att kunskapen om Livsmedelsverkets råd ökar ju större engagemang och intresse som finns bland kommunens politiker i frågor gällande skolmat och förskolemat. Ju viktigare fråga politikerna tycker att skolmaten/förskolematen är, desto mer kunskap har de om de mål som Livsmedelsverket tagit fram.

Det finns också ett svagt (icke statistiskt säkerställt) samband mellan å ena sidan kommunens storlek (räknat i antalet grundskoleelever/förskolebarn), å andra sidan kunskapen om Livsmedelsverkets råd; ju större kommun, desto större kunskap om råden.

Efterlevnad av Livsmedelsverkets råd

De politiker/kommuner som svarade att de känner till innehållet ("ungefär" eller "mycket väl") i Livsmedelsverkets råd för skolmat/förskolemat fick också besvara följdfrågor om hur lite eller mycket de upplever att deras kommun följer dessa råd.

Först visar vi resultatet på frågan om kommunens efterlevnad av råden för skolan, därefter frågan om råden för förskolan.

Resultaten är i princip identiska på de båda frågorna; politikerna ger sina kommuner snittbetyget 3,9 vad gäller efterlevnad av Livsmedelsverkets råd. Ungefär sju av tio politiker markerar en 4:a eller 5:a på den femgradiga skalan medan var fjärde politiker sätter betyget 3 på sin kommuns efterlevnad av råden. 1% sätter betyget 2 och 0% markerar svarsalternativet 1, d v s svarar att kommunen inte alls följer dessa råd.

Observera också att var tjugonde svarande inte vet hur lite eller mycket deras kommun följer Livsmedelsverkets råd (svarar "osäker/vet inte").

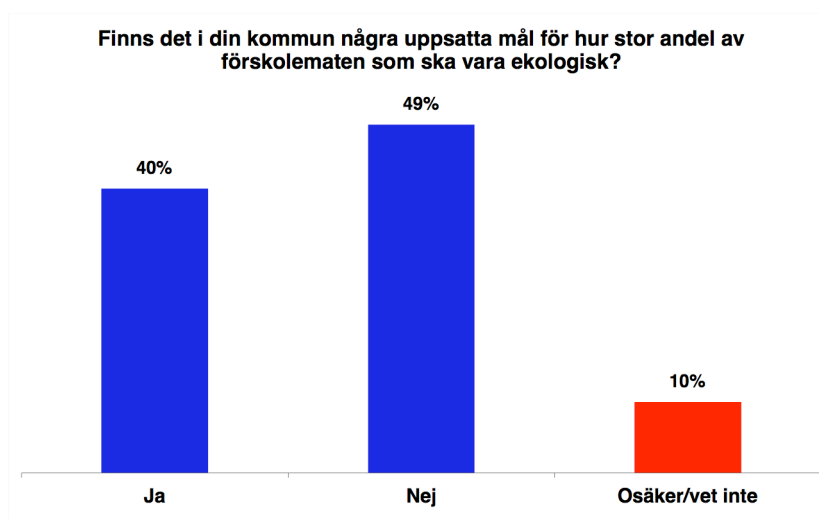
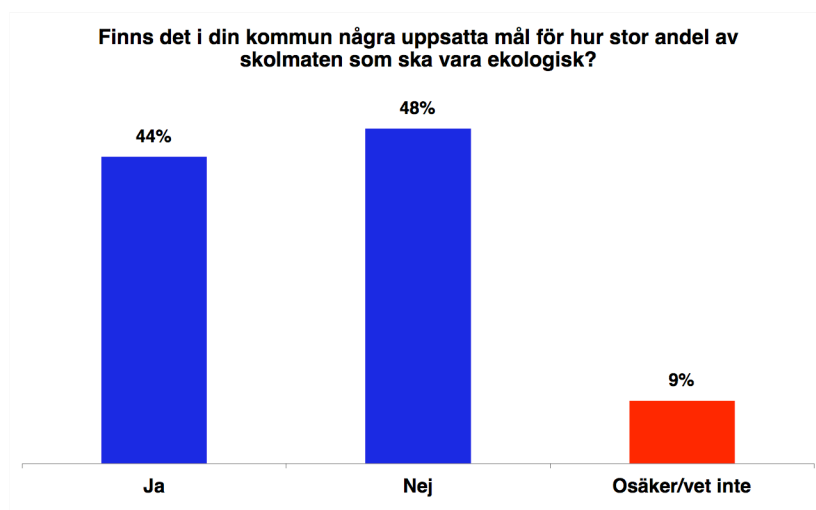
Argument

Efterlevnaden av Livsmedelsverkets råd ökar med kommunens storlek – ju fler grundskoleelever/förskolebarn i kommunen, desto högre snittvärden på den femgradiga skalan. Man kan alltså konstatera att inte bara kunskapen om Livsmedelsverkets råd är större i stora kommuner – man följer också dessa råd mer i stora kommuner.

Det finns också ett tydligt samband mellan å ena sidan förekomsten av politiskt beslutade mål om skolmat/förskolemat i kommunen, å andra sidan hur mycket kommunen följer Livsmedelsverkets råd. Kommuner med politiskt beslutade mål följer Livsmedelsverkets råd i signifikant större utsträckning än vad de kommuner som saknar sådana politiskt beslutade mål gör.

Mål för andelen ekologisk skol- och förskolemat

Att den mat som serveras i skolor och förskolor är ekologisk har blivit allt viktigare – i takt med den ökade medvetenheten om miljö- och klimatfrågorna. I undersökningen hade vi med frågor om kommunernas mål vad gäller andelen ekologisk skolmat/förskolemat. Har kommunerna över huvud taget satt upp några sådana mål?

Argument

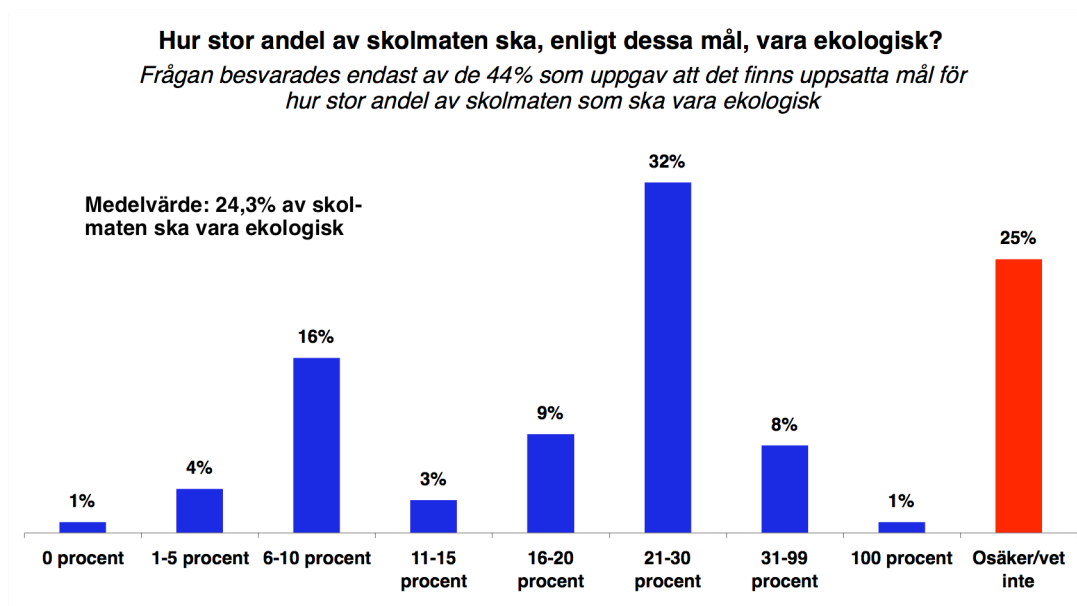
Ungefär hälften av kommunerna saknar uppsatta mål för andelen ekologisk skolmat/förskolemat. Ungefär var tionde nämndordförande svarar "osäker/vet inte" på frågan, och det finns skäl att anta att dessa kommuner faktiskt också saknar sådana mål – om en kommun har satt upp mål för andelen ekologisk skolmat/förskolemat så borde rimligen den ansvariga politikern känna till att dessa mål existerar. Om denna tolkning av resultaten är korrekt så innebär det att endast 44% av landets kommuner verkligen har uppsatta mål för hur stor andel av skolmaten som ska vara ekologisk och endast 40% av kommunerna har satt upp sådana mål för förskolematen.

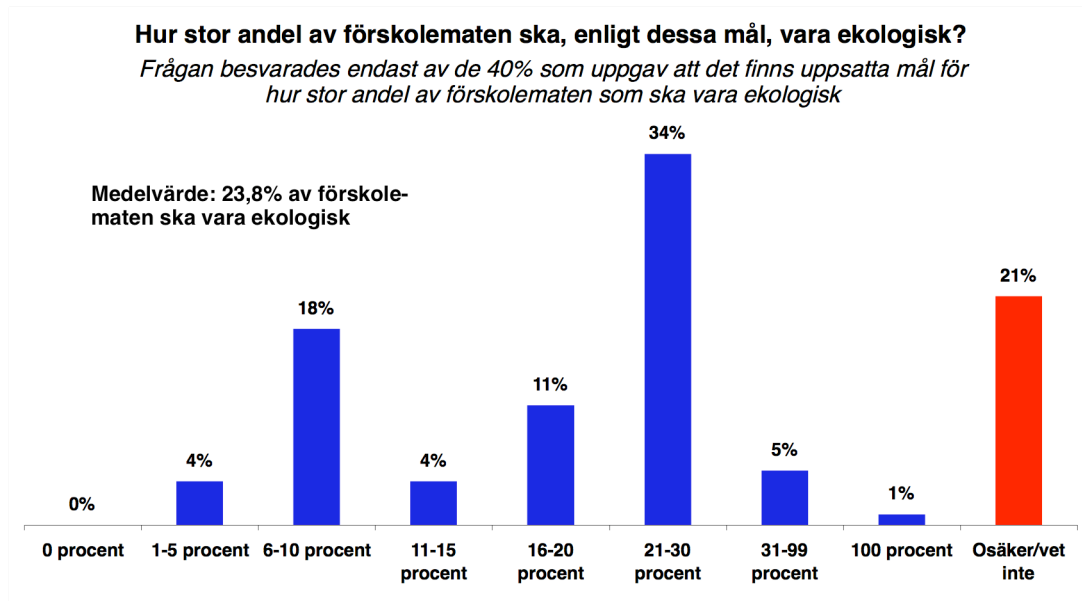
Det finns ett statistiskt säkerställt samband mellan kommunstorlek (räknat utifrån antalet grundskoleelever/förskolebarn) och förekomsten av uppsatta mål för andelen ekologisk mat. Ju större kommun, desto större sannolikhet att kommunen har satt upp mål för hur stor andel av skolmaten och förskolematen som ska vara ekologisk. T ex så finns det uppsatta mål för skolmaten i 28% av kommunerna med upp till 1 000 elever på de kommunala grundskolorna. Bland kommuner med mer än 2 000 grundskoleelever är det så många som 54% som har uppsatta mål för andelen ekologisk skolmat.

De uppsatta målens innehåll – andelen ekologisk mat

Alla politiker/kommuner som i föregående fråga svarade att de har uppsatta mål för andelen ekologisk skolmat respektive förskolemat fick besvara följdfrågor om hur dessa mål är formulerade, d v s hur stor andel av kommunens skolmat respektive förskolemat som ska vara ekologisk.

Observera alltså att endast de politiker/kommuner som har någon form av uppsatta mål för andelen ekologisk skolmat/förskolemat besvarade dessa följdfrågor.

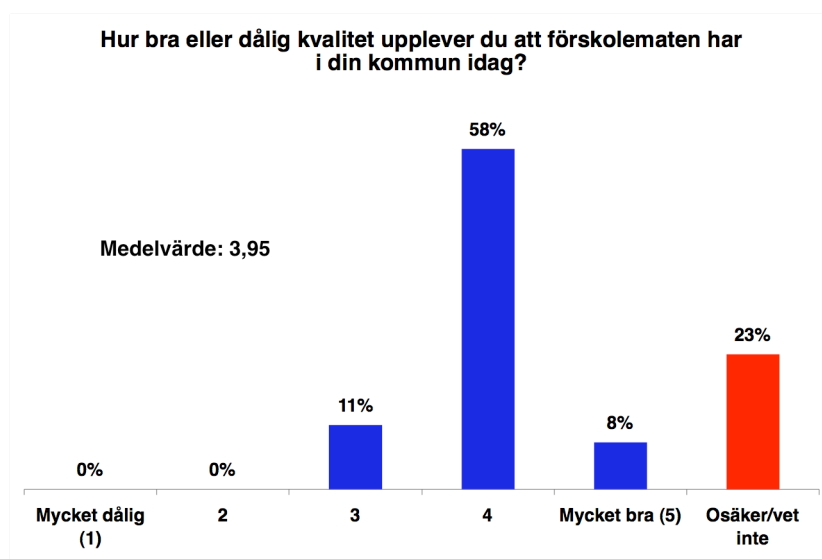
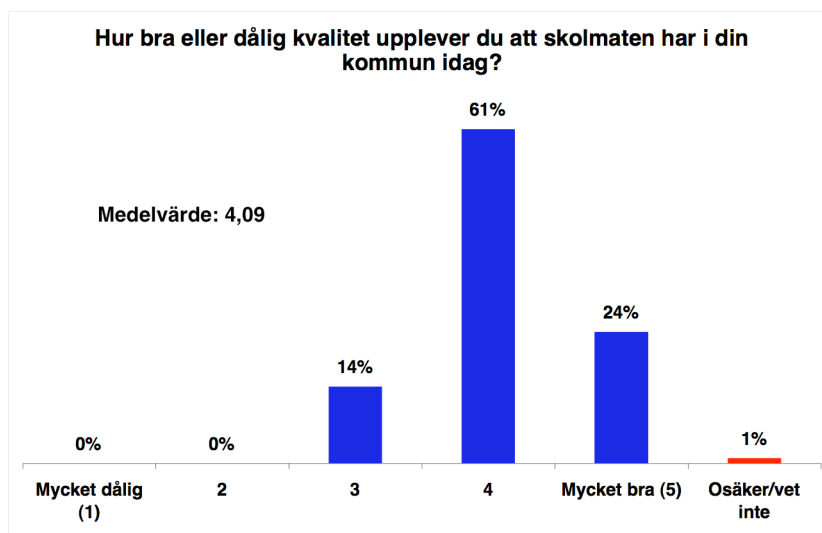
Åter igen ser vi att resultaten för skolmaten och förskolematen påminner mycket om varandra. En genomsnittlig kommun med uppsatta mål för ekologisk skolmat har som mål att 24,3% av denna skolmat ska vara ekologisk. För förskolematen är medelvärdet marginellt lägre (23,8%).

Det finns inga nämnvärda skillnader mellan olika undergrupper/kategorier av kommuner, utan resultaten är hyfsat likvärdiga mellan de kommuner som de facto har denna typ av uppsatta mål.

Övergripande frågor om skol- och förskolematen – kvalitet, miljö och kommunens prioriteringar

Skol- och förskolematens kvalitet

Hur upplever de ansvariga politikerna att kvaliteten är på kommunens skolmat och förskolemat? Har politikerna över huvud taget kunskap om matens kvalitet? I undersökningen ställde vi frågor om just detta.

En mycket intressant iakttagelse är att andelen som svarar "osäker/vet inte" skiljer så mycket mellan frågan om skolmaten och frågan om förskolematen. Endast 1% markerar detta svarsalternativ när frågan handlar om den mat som serveras i kommunens grundskolor, men när vi istället frågar om den kommunala förskolematen så är det så många som 23% som svarar på detta sätt. Uppenbarligen har de ansvariga politikerna mycket bättre kunskap om kommunens skolmat än om förskolematen.

Argument

Om man endast granskar svaren från dem som de facto gav ett betyg på skolmaten respektive förskolematen (d v s om vi räknar bort alla som svarade "osäker/vet inte" och endast studerar dem som markerade ett värde på den femgradiga skalan) så ser man att skolmaten anses hålla en något högre kvalitet än förskolematen. Snittbetyget för skolmaten ligger på 4,09. För förskolematen ligger detta snittbetyg på 3,95.

Observera att 0% av de svarande ger underkänt betyg (sätter betyget 1 eller 2) på skolmatens respektive förskolematens kvalitet.

Åter igen ser vi att förekomsten av politiskt beslutade mål för skolmaten/förskolematen har betydelse även för andra frågor inom detta område. Politiker i kommuner med sådana politiskt beslutade mål sätter generellt ett högre betyg på skol- och förskolematen. Om vi utgår från att de svarande gör en korrekt bedömning av matens kvalitet så finns det alltså ett samband mellan politiskt beslutade mål och hög matkvalitet.

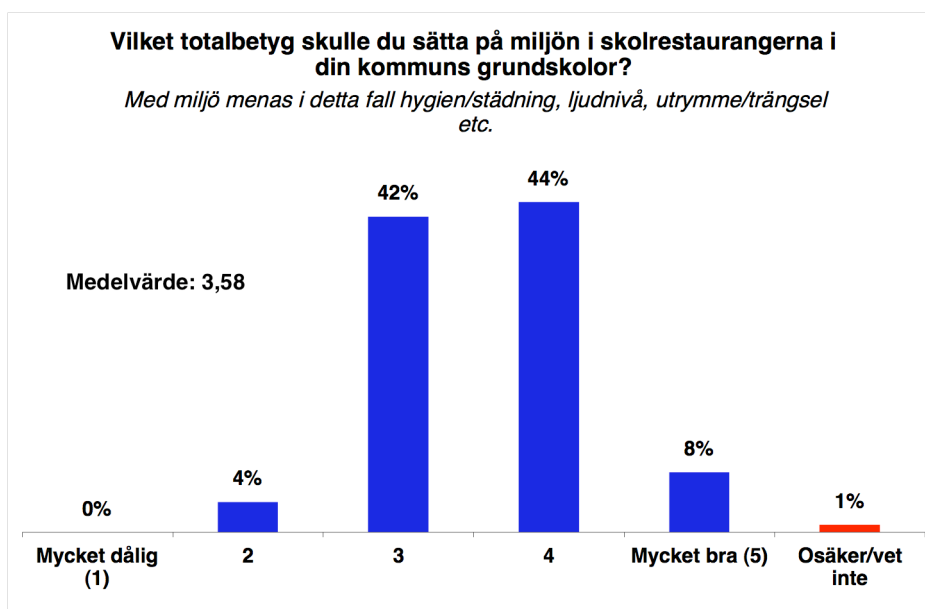
Det är också tydligt att matens kvalitet ökar ju viktigare (mer prioriterade) frågorna om just skolmat och förskolemat är i kommunen. Högst betyg på matens kvalitet finner vi således i de kommuner där frågorna om skolmat och förskolemat är högt prioriterade och anses som viktiga.

Det finns en svag (icke statistiskt säkerställd) tendens att kvaliteten på skolmaten/förskolematen minskar ju större kommunen är. D v s att kvaliteten är lägst i de största kommunerna. Som redan nämnts är dock siffrorna för osäkra för att man ska kunna dra några långtgående slutsatser kring kommunstorlekens påverkan på matkvaliteten.

Det är också intressant att äldre respondenter sätter högre betyg på matkvaliteten än vad yngre politiker gör. Om det finns något reellt samband mellan nämndordförandens ålder och skolmatens/förskolematens kvalitet är svårt att uttala sig om – det kan lika väl handla om *bilden* av matens kvalitet och hur denna bild varierar mellan olika åldrar. Kanske är de yngre politikerna något mer kritiska i sina bedömningar?

Miljön i skolrestaurangerna

Hur ser de ansvariga politikerna på miljön i skolrestaurangerna? Tycker de att denna miljö är bra eller dålig? Har de över huvud taget en uppfattning om miljön i skolrestaurangerna? Vi ställde en fråga om detta i undersökningen och betonade att begreppet miljö skulle innefatta flera olika komponenter / aspekter, nämligen städning/hygien, ljudnivå, utrymme/trängsel etc. Observera att denna fråga endast ställdes för skolrestaurangerna – inte för miljön ute på kommunens förskolor.

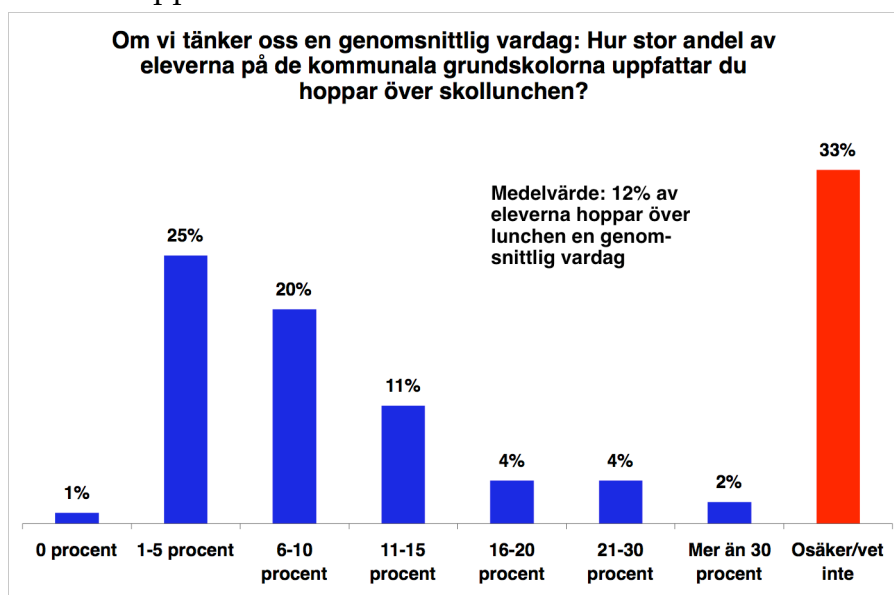
En majoritet av de svarande (52%) sätter betyget 4 eller 5 på miljön i skolrestaurangerna. Visserligen är det endast 8% som ger restaurangerna toppbetyget 5 för miljön, men resultatet måste ändå anses vara klart godkänt. Endast 4% ger underkänt betyg (värdet 2 på den femgradiga skalan) för miljön i restaurangerna. 0% ger betyget 1 och medelvärdet ligger på 3,58.

Om politikernas bedömning av miljön i skolrestaurangerna stämmer överens med verkligheten kan vi självfallet inte säga något om – bedömningen är ju helt subjektiv. Man kan dock konstatera att politikerna själva anser att de har relativt god kunskap om miljön i kommunens skolrestauranger – endast 1% svarar "osäker/vet inte" på frågan.

Det enda tydliga samband man kan hitta när man detaljgranskar resultaten är att kommuner som prioriterar skolmatsfrågorna (upplever att de är extra viktiga relativt andra kommunala frågor) också anses ha en bättre miljö i skolrestaurangerna. För övrigt finns det inga tydliga skillnader mellan olika undergrupper av svarande. Man kan se en svag tendens (inte statistiskt säkerställd) att miljön får lägre betyg i de största kommunerna (räknat utifrån antalet grundskoleelever) samt i kommuner som saknar politiskt beslutade mål för skolmaten.

Elever som hoppar över skollunchen

De ansvariga politikerna fick också svara på en fråga om hur stor andel av eleverna i de kommunala grundskolorna som de uppfattar hoppar över skollunchen en vanlig (genomsnittlig) vardag. Som vi ser i diagrammet nedan så har var tredje svarande ingen uppfattning alls i frågan, d v s kan inte alls bedöma hur vanligt eller ovanligt det är att eleverna hoppar över skollunchen.

6% av politikerna uppfattar att mer än var femte elev hoppar över skollunchen en genomsnittlig vardag. Det vanligaste svaret ligger någonstans i intervallet 1-10% och om man räknar ut ett medelvärde så hamnar det på 12%.

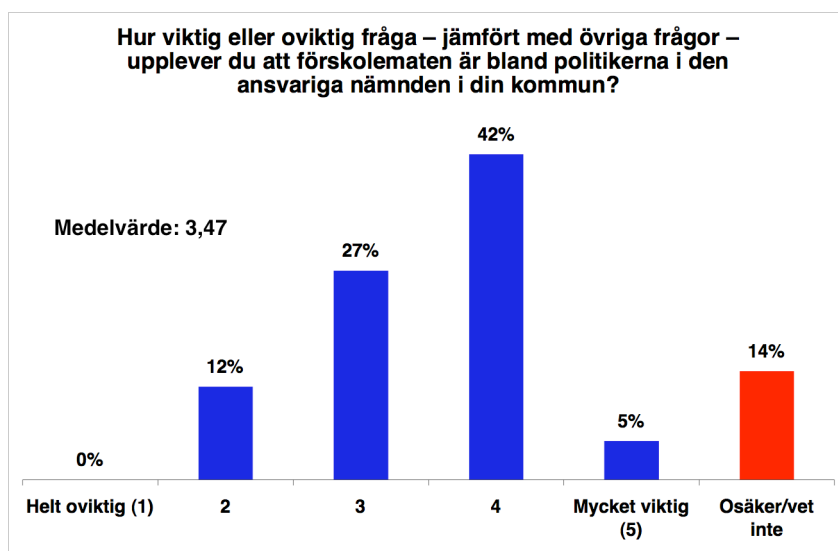
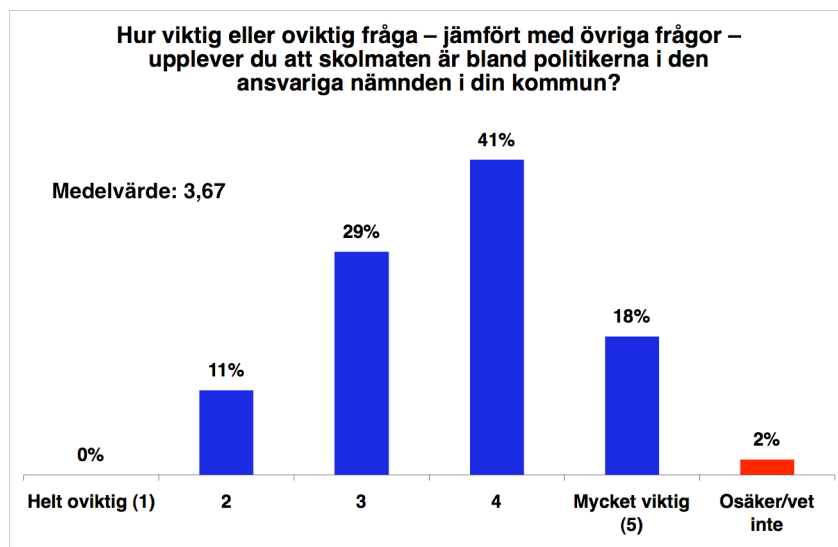
Observera att de svarande fick skriva in sitt svar (sitt procenttal) helt fritt – det fanns inga fasta svarsalternativ/procentintervall att välja mellan. I diagrammet ovan har vi i efterhand delat in de öppna svaren i olika intervall.

Det är svårt att hitta några tydliga mönster i svaren, d v s några stora skillnader mellan olika undergrupper av svarande (nedbrytningar). Det finns en svag tendens att andelen som hoppar över skollunchen är större i små kommuner, d v s i kommuner med ett litet antal grundskoleelever. Skillnaderna mellan olika kommunstorlekar är dock inte så stora att man kan dra några långtgående slutsatser av resultaten.

Skol- och förskolematens prioritet i kommunen

Vi bad nämndordförandena att bedöma hur viktiga eller oviktiga frågorna om skolmat och förskolemat är bland politikerna i den ansvariga nämnden i deras kommun. Med viktiga/oviktiga menade vi hur intresserade och engagerade nämndens politiker är, hur ofta frågorna debatteras, hur prioriterade frågorna är i budgeten etc.

Respondenterna ombads att svara på en femgradig skala, där 1 = "helt oviktig jämfört med övriga frågor" och 5 = "mycket viktig jämfört med övriga frågor". Resultatet på dessa frågor visas i de två diagrammen nedan.

Åter igen ser vi att betydligt fler (14%) svarar "osäker/vet inte" när frågan handlar om förskolematen. Endast 2% svarar på detta sätt när vi frågar om skolmaten. Och bland dem som anger ett värde på den femgradiga skalan så visar det sig att skolmaten anses vara en något viktigare fråga än förskolematen. Medelvärdet på den femgradiga skalan ligger på 3,67 när det handlar om skolmaten och 3,47 när det handlar om förskolematen.

Argument

11% av de svarande uppger att skolmatsfrågorna är lågprioriterade i deras kommun (anger värdet 2 på den femgradiga skalan) och 12% markerar en 2:a när det gäller förskolematen.

Generellt kan man alltså konstatera att nämndordförandena upplever att frågorna om skolmat och förskolemat är viktiga och relativt högprioriterade frågor i deras kommun. Särskilt skolmaten anses viktig.

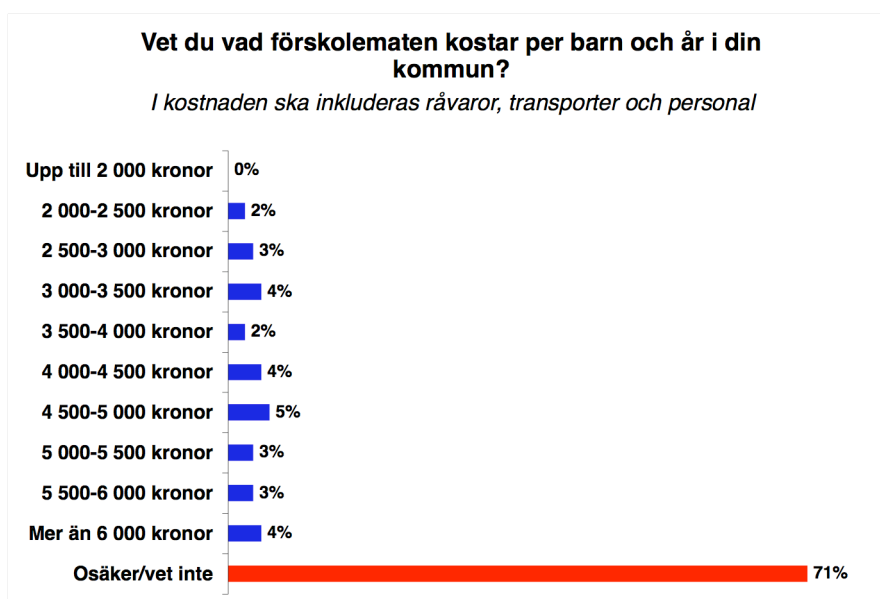
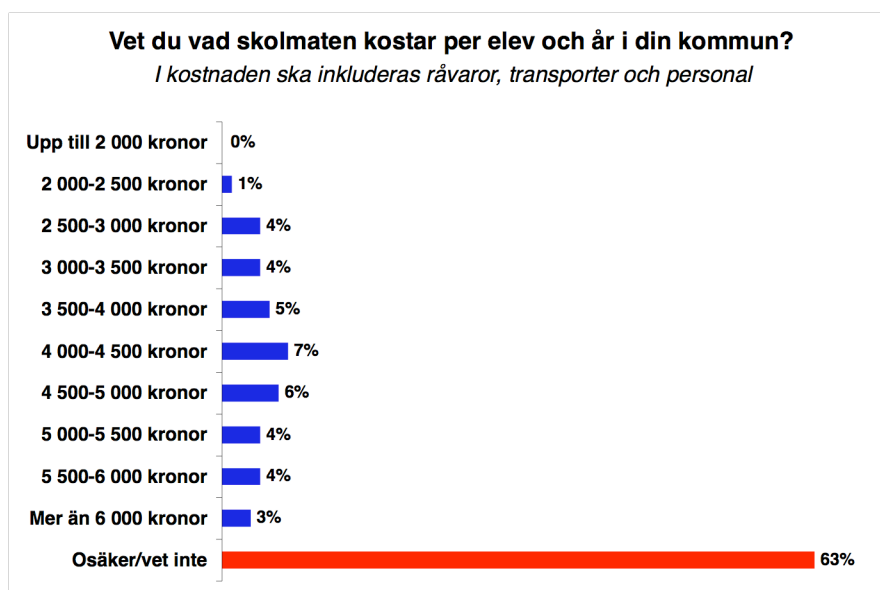
När man granskar resultaten mer i detalj ser man att frågorna om skolmat och förskolemat anses extra viktiga och högprioriterade i små kommuner (räknat utifrån antalet grundskoleelever / förskolebarn). Medelvärdet på den femgradiga skalan sjunker i takt med kommunens storlek. Om detta stämmer överens med verkligheten är svårt att säga – resultatet visar "bara" den bild som nämndordförandena har.

I kommuner med politiskt beslutade mål om skolmaten anses just skolmatsfrågorna vara något viktigare och mer högprioriterade än i kommuner utan sådana mål. När det gäller förskolematen kan man inte se något sådant samband, och även för skolmaten är sambandet inte särskilt starkt (d v s inte statistiskt säkerställt).

Skol- och förskolematens kostnader och anslag

Årliga kostnader för skol- och förskolematen

Hur mycket kostar skolmaten och förskolematen per elev/barn och år? Hur mycket varierar dessa kostnader mellan olika kommuner? Vet de ansvariga politikerna över huvud taget hur mycket skolmaten och förskolematen kostar per person och år? I undersökningen frågade vi om just dessa kostnader. Vi bad dem ange ett belopp som inkluderar råvaror, transporter och personal. De skulle med andra ord använda samma beräkningssätt som när landets kommuner rapporterar sina kostnader för skolmat respektive förskolemat till Statistiska Centralbyrån (SCB). I diagrammen nedan ser vi politikernas svar gällande skolmaten respektive förskolematen.

Det mest anmärkningsvärda med resultaten på dessa båda frågor är att så många ansvariga politiker inte vet hur mycket skolmaten och förskolematen kostar per elev/barn och år. 63% av politikerna svarar "osäker/vet inte" när det gäller skolmaten och hela 71% svarar på detta sätt när frågan handlar om förskolematen. Att en nämndordförande inte känner till kostnaden för ett av nämndens ansvarsområden känns spontant mycket märkligt. Kan det vara så att politikerna faktiskt har kunskap om kostnaderna för skolmat och förskolemat, men att de inte är vana vid det beräkningssätt som vi uppmanade dem att använda – att de helt enkelt inte klarade av att räkna om sina siffror till de vi frågade efter?

Eftersom så många svarade "osäker/vet inte" känns även de övriga resultaten på dessa båda frågorna (de som faktiskt angav ett belopp) ganska osäkra. Det faktum att svaren dessutom varierar enormt mycket mellan de olika politikerna/kommunerna accentuerar också den osäkerhet man känner för dessa resultat.

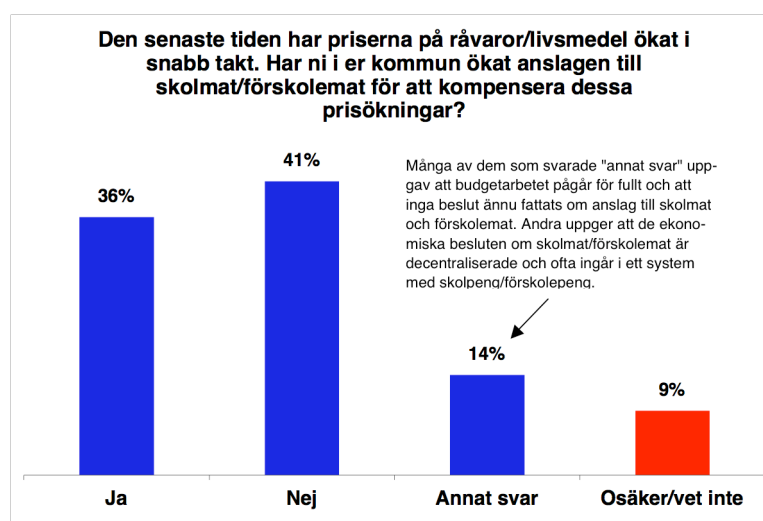
Om vi ändå utgår från att resultaten stämmer så varierar årskostnaden för en grundskoleelev respektive ett förskolebarn från drygt 2000 kronor upp till mer än 6 000 kronor. Merparten av svaren ligger dock runt 3 000-5 000 kronor per person och år.

Det går inte att hitta några signifikanta skillnader mellan olika undergrupper av svarande – i alla grupper är svaret "osäker/vet inte" det särklassigt vanligaste. Man kan dock se en svag tendens att stora kommuner (räknat i antalet grundskoleelever) har en lägre kostnad per elev än vad små kommuner har. Detta samband går dock inte att finna när man granskar kostnaderna för förskolematen. Vad man dock kan konstatera är att små kommuner svarar "osäker/vet inte" i extra stor utsträckning. I de större kommunerna är det fler som har kunskap om kostnaderna.

Inte helt oväntat kan man också se en svag (icke statistiskt säkerställd) tendens att kommuner som tycker att skolmatsfrågorna är extra viktiga/prioriterade också har högre kostnader för skolmaten (per elev).

Kommunernas kompensation för ökade priser på råvaror/livsmedel

En fråga handlade om ifall kommunerna ökat anslagen till skol- och förskolemat för att kompensera för den senaste tidens kraftigt ökade priser på råvaror och livsmedel.

Argument

Som vi ser i diagrammet längst ner på föregående sida så är det endast drygt var tredje kommun (36%) som har ökat anslagen till skolmaten/förskolematen för att kompensera för de stora prisökningarna på råvaror och livsmedel. 41% svarar att de inte ökat några anslag. Så många som 9% svarar "osäker/vet inte" på frågan.

Man ser tydligt att kommuner som har politiskt beslutade mål för skolmaten och förskolematen i större utsträckning har ökat anslagen än vad kommuner utan denna typ av mål har gjort. Sannolikt styr de uppsatta målen verksamheten och "tvingar" kommunerna att öka anslagen för att uppfylla målen.

Man ser också att det främst är stora kommuner som ökat anslagen för att kompensera för de kraftiga prisökningarna. De små kommunerna svarar i betydligt större utsträckning "nej" på frågan.

De 14% som valt svarsalternativet "annat svar" fick med egna ord förklara hur deras kommun hanterat de stora prisökningarna. Merparten av dessa respondenter uppgav att deras kommuner befann sig mitt i budgetarbetet när undersökningen genomfördes och att de därför inte visste hur de skulle göra med anslagen till skolmat och förskolemat.

"De håller precis på att ta beslut om detta. De kommer att göra det som krävs för att behålla matstandarden som den är idag."

"De avser att öka anslagen, men de har inte tagit ett fast beslut än."

"Det är budgetförhandlingar nästa vecka, så ännu är ingenting bestämt. Anslagen är dock ganska höga som de är, så jag tror inte att de kommer att öka nämnvärt."

"Budgetarbetet pågår. Det är osäkert om våra önskemål om större anslag kommer att få gehör."

En annan grupp av "annat svar" bestod av de kommuner som har olika typer av skolpeng/förskolepeng, dvs system där besluten är decentraliserade så att varje skola/rektor kan fördela pengarna så som de vill. Systemet med skolpeng/förskolepeng innebär att skolmaten konkurrerar med andra kostnader i skolan, t ex läromedel. I dessa fall kan inte nämndordföranden egentligen påverka hur stora (eller små) ekonomiska resurser som ska slussas till skolmaten/förskolematen.

"Kommunen jobbar inte med anslag, utan det finns en skolmatspeng som cheferna har hand om."

"Kostnadsökningen har tagits från den pedagogiska verksamheten."

"Vi arbetar inte med anslag, utan skolorna har ganska stor frihet inom ramen för sin budget."

"Vi har inget specifikt anslag för skolmaten. Alla kostnader ska täckas av skolpengen, som höjs en gång per år."

Annan kompensation än ökade anslag

De ansvariga politiker som svarade "nej" på föregående fråga, d v s de kommuner som *inte* ökat anslagen till skolmaten/förskolematen trots den senaste tidens kraftigt ökade priser på råvaror och livsmedel fick besvara en följdfråga. Denna följdfråga handlade om *hur* – på vilket annat sätt än genom ökade anslag – kommunerna hanterat prisökningarna. I diagrammet nedan ser vi resultatet på den frågan.

58% av dem som besvarade denna fråga uppgav att de hade genomfört effektiviseringar och rationaliseringar som inte gått ut över kvantitet eller kvalitet på maten. Så många som 28% av de svarande visste inte hur deras kommun har hanterat dessa prishöjningar (svarade "osäker/vet inte" på frågan). 1% uppgav att den senaste tidens prishöjningar lett till att *kvaliteten* på skolmaten/förskolematen sänkts och lika många (1%) menade att prishöjningarna resulterat i en minskad *kvantitet* av den mat som serveras.

De 12% som markerade "annat svar" fick med egna ord förklara på vilket sätt deras kommun hanterat prishöjningarna. Det finns inget enskilt svar som dominerar bland dessa 12%. Nedan följer några av de öppna svaren i form av citat:

"Elevantalet sjunker."

"Vi har tagit kostnaderna och har lite sjunkande elevantal. Så man kan säga att utjämnningen balanserar kostnaderna."

"Innan prishöjningen på mat så gjorde vi en upphandling på åtta år tillsammans med fem andra kommuner."

"Det är nu vi arbetar med 09 års budget och prishöjningarna har ju precis börjat. Så de har inte kommit med i 08 års budget."

Politikernas syn på anslagen till skol- och förskolemat

Ovan redovisade vi resultatet på några frågor om kommunernas anslag till skolmaten och förskolematen i relation till den senaste tidens prishöjningar på råvaror och livsmedel. Men vi var inte bara intresserade av att ta reda på hur kommunerna *hanterar* de ekonomiska frågorna kring skol- och förskolematen, vi ville också undersöka nämndordförandenas *personliga åsikter* om hur stora dessa anslag bör vara. Tycker de ansvariga politikerna att anslagen till skolmaten respektive förskolematen bör ökas, minskas eller vara oförändrade?

Som vi ser i diagrammen så är resultaten för skolmaten och förskolematen i princip identiska. Ungefär var tionde nämndordförande kan inte besvara frågan (svarar "osäker/vet inte"). Ytterst få svarande (1-3%) vill minska anslagen medan drygt var tredje respondent vill öka anslagen till kommunens skolmat och förskolemat. Det enskilt vanligaste svaret är dock att man vill att anslagen ska ligga kvar på oförändrad nivå – drygt fyra av tio svarar på detta sätt.

Argument

I kommuner med politiskt beslutade mål för skolmaten och förskolematen är det något fler som vill öka anslagen (jämfört med i kommuner utan sådana beslutade mål).

Förhållandevis många äldre respondenter vill öka anslagen till skolmaten medan de yngsta i undersökningen (45 år eller yngre) i större utsträckning vill behålla anslagen på dagens nivå.

Ungefär var tionde nämndordförande markerade "annat svar" och fick med egna ord beskriva sin inställning i frågan. Merparten av dessa svarande uppgav att det i deras kommuner finns system med skolpeng/förskolepeng och att man därför inte använder begrepp som "anslag" etc. De ekonomiska besluten kring skolmaten och förskolematen är decentraliserade och politikernas personliga åsikter har därför ingen betydelse.

"Det ligger på chefernas ansvar."

"Rektor får prioritera hur pengarna används bäst."

"Upp till varje skola att göra en prioritering. Det kan få se – och ser – olika ut."

"Vi har inget anslag för skolmat. Alla kostnader ska täckas av skolpengen."

En annan grupp av svarande som markerade "annat svar" är de nämndordföranden som primärt inte tycker att det handlar om anslagens storlek utan om att den mat som serveras ska hålla en tillräckligt hög kvalitet. Om det sedan innebär att anslagen måste höjas, om de kan ligga kvar på dagens nivå eller om de till och med kan sänkas är en sekundär – om än viktig – fråga.

"Det beror på vad som krävs för att behålla samma kvalitet på skolmaten som idag."

"Jag anser att man inte ska skära på kvalitet utan istället först bestämma kvalitet och därefter pris."

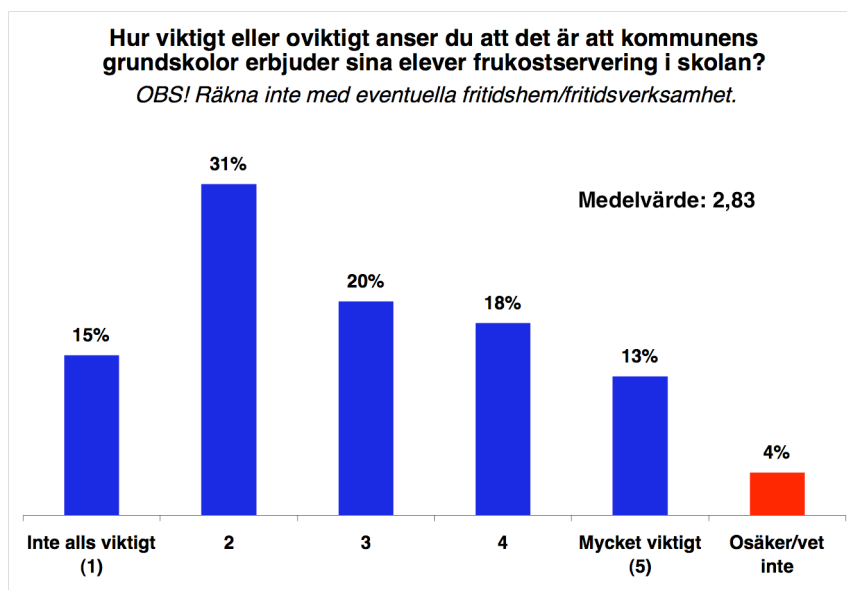
"Jag anser att man ska följa Livsmedelsverkets rekommendationer. Om det blir billigare eller dyrare spelar ingen roll – det är kvaliteten som är det viktiga."

"Man ska titta på organisationen i första hand, för det är inte säkert att ökade anslag ger bättre mat."

Frukostservering i de kommunala grundskolorna

Synen på frukostservering i skolan

Är frukostservering i de kommunala grundskolorna något som de ansvariga politikerna prioriterar, d v s något som de anser att skolorna ska erbjuda? I diagrammet nedan ser vi resultatet på den frågan. Observera att frågan inte innefattar eventuell fritidsverksamhet ("fritids").

Nästan var tredje nämndordförande (31%) markerar 4 eller 5 på den femgradiga skalan, d v s anser att det är viktigt eller mycket viktigt att de kommunala grundskolorna erbjuder sina elever möjligheten att äta frukost i skolan. Å andra sidan tycker nästan hälften av alla respondenter att det är helt eller ganska oviktigt att det serveras frukost på de kommunala grundskolorna. 4% svarar "osäker/vet inte" och medelvärdet ligger på strax under 3,0 – mer exakt 2,83.

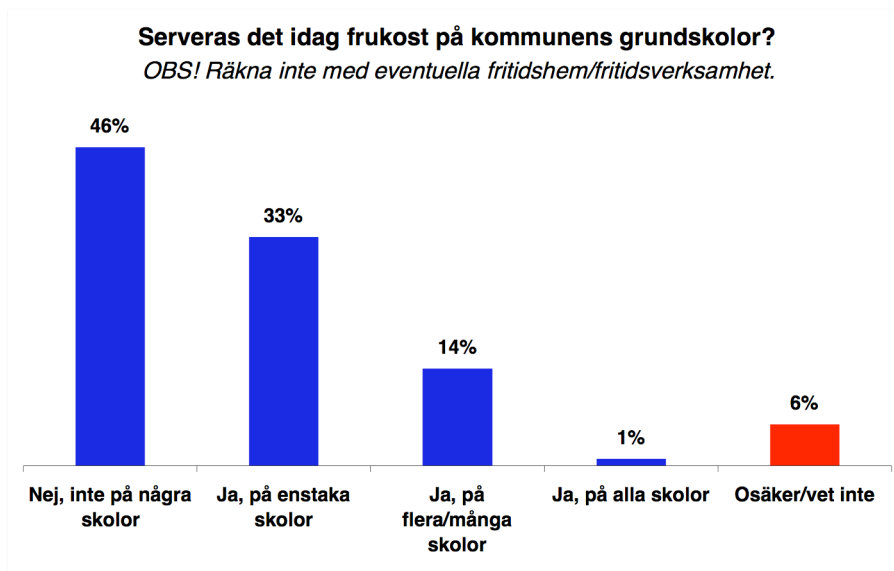
Frukostservering i kommunens grundskolor är således något som en hel del politiker skulle vilja ha, men frågan känns ändå inte högprioriterad.

Resultatet skiljer mycket mellan de olika politiska partier som nämndordförandena representerar. De som tillhör ett borgerligt parti anser inte att frukostservering i grundskolan är alls lika viktigt som de röda och gröna nämndordförandena gör. Resultatet speglar en klassisk dragkamp mellan kommunal service och skattenivå.

Det är också intressant att se att kvinnliga svarande tycker att frukostservering i skolan är något viktigare än vad männen gör. Inte helt oväntat ser man också ett samband mellan å ena sidan inställningen till frukostservering i skolan, å andra sidan hur viktiga och prioriterade skolmatsfrågorna generellt anses vara i kommunen. Ju viktigare och mer högprioriterade dessa skolmatsfrågor är, desto fler tycker att det är viktigt eller mycket viktigt med frukostservering i skolan.

Förekomsten av frukostservering i skolan

I diagrammet nedan visas resultatet på frågan om hur vanligt det är med frukostservering i skolan. Även i denna fråga betonade vi att de svarande inte skulle räkna in eventuell fritidsverksamhet.

I ungefär hälften av landets kommuner finns det kommunala grundskolor som serverar frukost, men endast 1% av alla kommuner verkar erbjuda *alla* sina grundskoleelever denna möjlighet. Hela 6% av de svarande vet inte hur det förhåller sig på de kommunala grundskolorna, d v s om det serveras frukost eller inte.

När man studerar resultatet på denna fråga mer i detalj så gör man två intressanta iakttagelser:

- Ju större kommun (räknat i antal grundskoleelever), desto vanligare är det att de kommunala grundskolorna serverar frukost.
- I kommuner med politiskt beslutade mål för skolmaten är det vanligare med kommunala grundskolor som erbjuder frukostservering.

Politikernas önskan om att utveckla och förbättra skol- och förskolematen

I undersökningen hade vi med två helt öppna/kvalitativa frågor. En fråga handlade om vad de ansvariga politikerna skulle försöka förändra/förbättra med maten i de kommunala grundskolorna om de hade helt fria händer. Den andra frågan var likadana, men satte istället fokus på den mat som serveras i de kommunala förskolorna.

Eftersom dessa frågor var helt öppna fick de ansvariga politikerna svara med egna ord, och nedan finns en sammanställning av resultaten samt ett antal intressanta och/eller representativa citat. Observera att politikerna svarade på näst intill identiskt sätt på de båda frågorna och vi redovisar därför resultaten sammanslagna. Med andra ord: de förändringar som politikerna vill göra med skolmaten vill de också göra med förskolematen och vice versa.

Det vanligaste svaret var att politikerna skulle införa fler alternativa rätter, så att eleverna och barnen skulle ha mer att välja bland. Många påpekar hur viktigt det är att barn och ungdomar verkligen äter tillräckligt mycket i skolan/förskolan, något som självfallet talar för att servera alternativa rätter så att eleverna/barnen kan välja det de tycker är godast.

"Jag skulle vilja öka utbudet av rätter att välja bland."

"Att alla grundskolor hade tre alternativ att välja mellan, varav ett vegetariskt."

"Ha mer helt kött o s v till lunch, och mindre av fisk och soppa, eftersom det är bättre att de får sånt de tycker om att äta än att de hoppar över måltiderna."

"Jag vill ha alternativa rätter för att få eleverna att äta."

Ett annat vanligt svar är att man vill öka andelen ekologisk mat. Vissa använder inte ordet "ekologisk", utan svarar istället att de skulle vilja öka andelen "närproducerad" mat, något som sannolikt beror på – i alla fall delvis – en strävan efter att ta ett större miljöansvar. Många av politikerna uppger att de skulle satsa på att öka andelen egna tillagningskök, något som verkligen skulle leda till att maten är "närproducerad". Flera politiker påtalar dock att Lagen om offentlig upphandling (LOU) idag hindrar dem från att köpa in ekologisk och närproducerad mat i den utsträckning som de skulle vilja.

"Mer närodlat och ekologiskt odlat. Men för att detta ska vara genomförbart behöver vi höja budgeten för skolmaten med 15%."

"Om inte budgeten styrde skulle jag vilja att det så långt det går skulle serveras mat av lokalproducerade råvaror, gärna KRAV-märkta."

"Öka inslaget av lokalproducerad, rättvisemärkt och ekologisk mat. Maten ska vara lagad där den äts."

"Egna tillagningskök i alla verksamheter. Använd huvudsakligen närproducerade livsmedel."

Argument

"Jag önskar att LOU inte var så reglerad. Det skulle vara möjligt att handla upp entreprenörer på ett enklare sätt och på det viset få in fler aktörer."

Relativt många politiker nämner miljön i skolrestaurangerna som ett önskvärt förbättringsområde.

"Hela miljön runt skolmatsalarna skulle förbättras. Mindre stress och en ordentlig lunchrast så att man hinner äta utan att stressa. Alla äter tillsammans – både elever och lärare."

"Förbättra matmiljön omkring skolmaten så att det blir trivsamt att inta skol-lunchen. Alternativa rätter och en inbjudande presentation av maten är viktig."

Ökat elevinflytande i skolmatsfrågor, fler vegetariska rätter, mindre halvfabrikat och mindre socker och fett är andra förändringar som en del politiker gärna skulle vilja genomföra. Frågan om fett är dock kontroversiell och det finns direkt motstridiga åsikter i frågan.

"Att eleverna fick större inflytande på matsedeln och mer lokalproducerad mat."

"Jo, jag skulle nog faktiskt öka fettintaget och se till att man har naturliga standardprodukter istället för konstlade lättprodukter."

"Jag skulle minska sockerintaget och ha vanligt kranvatten samt mindre kolhydrater."

"Ta fram en matsedel som man vet att eleverna äter. Det spelar ingen roll vad det är för mat, utan det viktigaste är ju att alla äter. Skippa allt som många inte gillar. Det är inte skolans ansvar att matuppföstra barn – det kommer hemifrån."

"Mer ekologiska livsmedel med näringsriktig och varierad kost – även om det inte alltid betyder att den är omtyckt."

På många kommunpolitikernas önskelistor står också att öka antalet skolor med frukostservering.

"Frukost i varje skola. Trevlig miljö och vidareutbildning av all personal."

"Att erbjuda alla barn frukost i grundskolorna."

"Att alla fick frukost kl 08.00."

I vissa kommuner efterfrågar man ökad konkurrens vad gäller skolmaten, d v s att man lägger ut skolmaten på entreprenad och låter olika externa aktörer konkurrera fritt – i syfte att öka matens kvalitet.

"Lägg ut maten på entreprenad! Enskilda skolor med egen budget skulle kunna köpa mer av lokala företagare, vilket jag tror skulle bidra till en kvalitetsförbättring. Ge skolorna större frihet!"

"Tillåta och stimulera konkurrens."

Argument

Samtidigt som många politiker har långa önskelistor om förbättringar av skolmaten så är det många som upplever att skolmaten håller en hög kvalitet i deras skolor. De talar mer om att *upprätthålla* den höga kvaliteten än att *utveckla* skolmaten på något sätt.

"Jag tycker vi har det bra som vi har det. Tycker dock att vi ska följa utvecklingen."

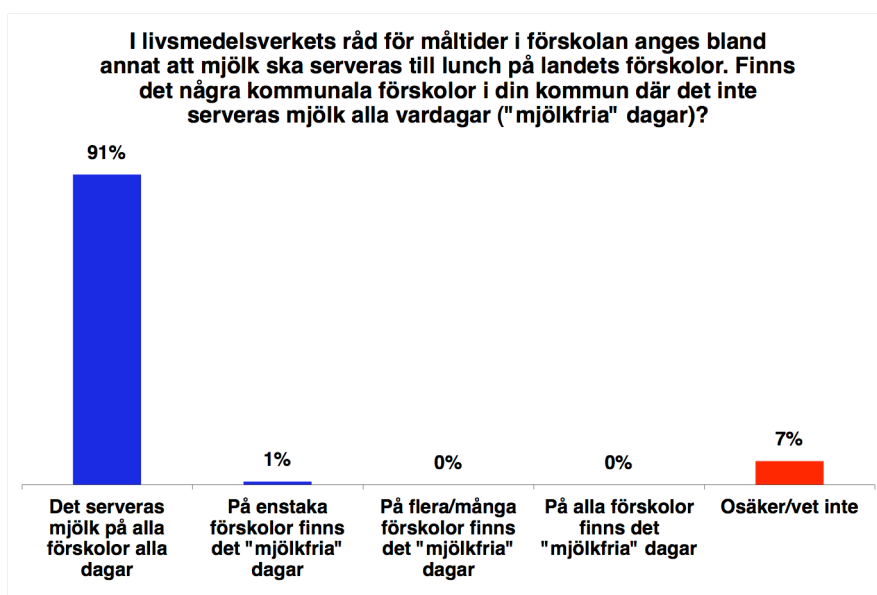
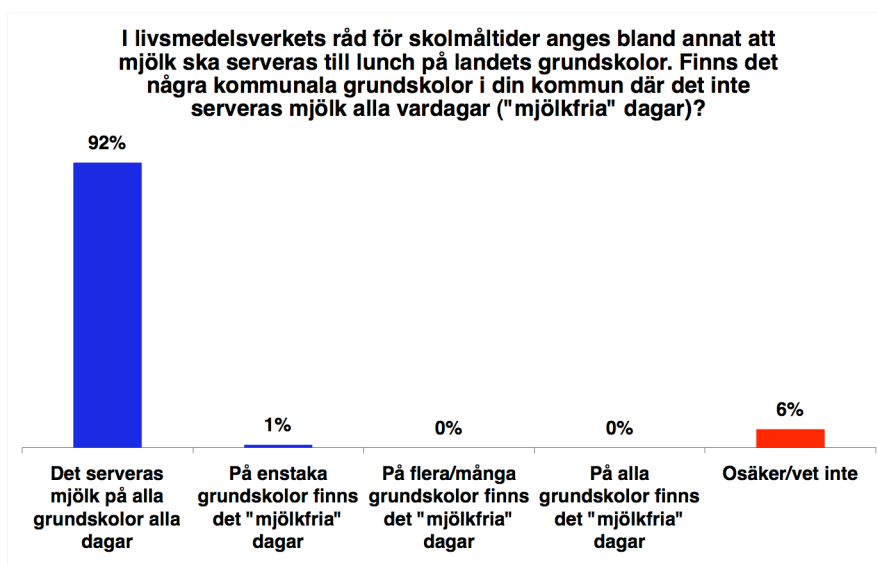
"I Gnesta kommuns skolor sägs bara positivt om skolmaten. Det finns att välja på för eleverna!"

"Vi har en omtyckt mat – av både elever och lärare."

"Skolmaten håller över lag en hög kvalitet i kommunen. Det serveras varma alternativ och salladsbufféer på de flesta skolorna. Det finns ett brett utbud av bröd och mjölk/vatten som dryck varje dag. Det som behöver utvecklas är framför allt förståelsen bland eleverna."

Mjölksservering i kommunernas grundskolor och förskolor

Undersökningen avslutades med en fråga om servering av mjölk i kommunernas grundskolor respektive förskolor. Serveras det mjölk varje dag eller finns det några kommunala grundskolor/förskolor som har mjölkfria dagar?

Så gott som samtliga kommunala grundskolor och förskolor serverar mjölk till lunch samtliga vardagar – i alla fall om vi får tro de svarande politikerna. 1% av kommunerna har egna grundskolor med "mjölkfria" dagar och i lika många kommuner finns det kommunala förskolor med "mjölkfria" dagar. Att dessa siffror stämmer exakt överens med verkligheten kan vi självfallet inte garantera. Man måste också ta med i analysen att 6-7% av nämndordförandena inte har kunnat svara på frågan (svarat "osäker/vet inte"). Hur det verkligen förhåller sig på skolor och förskolor i dessa kommuner kan vi inte uttala oss om.

Argument

I små kommuner (räknat utifrån antalet grundskolelever/förskolebarn) svarar 100% att de serverar mjölk till lunch alla dagar. I de största kommunerna är denna siffra nere i ca 85% och många politiker svarar "osäker/vet inte" på frågan. Med andra ord: ju större kommun, desto svårare är det för den ansvariga politikern att ha kunskap om hur det ser ut på alla kommunala grund- och förskolor. Men detta är inte hela förklaringen; det visar sig nämligen att förekomsten av "mjölkfria" dagar är något vanligare i de största kommunerna (utan att för den skull vara särskilt vanlig ändå). Ca 3-4% av dessa stora kommuner uppger att de har skolor och förskolor med "mjölkfria" dagar.

För övrigt går det inte att utläsa några resultatskillnader mellan olika undergrupper av kommuner – så gott som alla kommuner svarar samma sak, nämligen att de serverar mjölk till lunch alla dagar.

Jämförelser med politikerundersökningen 2001

Som nämndes i inledningen av denna rapport så genomförde Skolmatens Vänner en liknande undersökning bland politiker hösten 2001. Det finns därför skäl att se hur resultaten utvecklats under de senaste sju åren. Den undersökning som genomfördes 2001 innehöll däremot huvudsakligen en annan typ av frågor och det finns därför ingen möjlighet att göra några exakta resultatjämförelser mellan 2001 års undersökning och den aktuella studien.

När man jämför resultaten från 2001 och 2008 ska man också betänka att dessa båda undersökningar hade delvis olika undersökningsmålgrupper. I undersökningen 2001 intervjuades 800 kommunpolitiker som hanterar / arbetar med skolmatsfrågor. I årets undersökning avgränsade vi målgruppen till att endast omfatta de ansvariga nämndordförandena. Man kan därför anta att årets undersökningsmålgrupp är mer insatt i frågorna.

Dessutom ska man ta hänsyn till att undersökningen 2001 genomfördes uteslutande med hjälp av telefonintervjuer, medan 2008 års studie som bekant var en kombination av webbenkäter och telefonintervjuer.

Observera också att undersökningen 2001 endast satte fokus på skolmaten, medan den aktuella studien även innefattar frågor om förskolematen.

Trots dessa reservationer presenterar vi nedan en sammanfattande jämförelse mellan resultaten i de båda studierna:

- I undersökningen 2001 svarade 15% att det fanns brister i skolmatens kvalitet (77% svarade att kvaliteten var tillräcklig och 8% svarade "tveksam/vet inte"). De 15% som 2001 svarade att det fanns brister i skolmaten kan möjligtvis jämföras med de 14% som satte betyget 3 i 2008 års undersökning. Hur som helst så går det inte att utläsa någon egentlig kvalitetsförbättring eller kvalitetsförsämring när man jämför de olika undersökningsresultaten.
- I undersökningen 2001 svarade 82% att det finns en "politiskt beslutad målsättning" för skolmaten i deras kommun. I årets undersökning svarade 76% att det finns "politiskt beslutade mål" för skolmaten i kommunen. Om skillnaden beror på att frågeformuleringen och/eller undersökningsmålgruppen inte var identisk i de båda undersökningarna kan vi inte uttala oss om. Men om dessa aspekter/skillnader inte spelade någon roll så innebär det att färre kommuner har politiskt beslutade mål idag än för sju år sedan.
- 2001 svarade politikerna på frågan "Anser du eller anser du inte att eleverna ska ha möjlighet att äta frukost i skolan?". 58% svarade "ja", 34% svarade "nej" och 8% svarade "tveksam/vet inte". I årets undersökning var frågan ställd på ett annat sätt och det går egentligen inte att jämföra resultaten. Möjligtvis kan man utläsa ett något svagare stöd (lägre prioritet) idag för frukostservering i skolan än för sju år sedan.
- 2001 serverades det skolfrukost i 44% av landets kommuner. I år är denna andel uppe i 48%.

- 46% av politikerna svarade 2001 att de var beredda att ta initiativ för att öka anslagen till skolmaten. I år svarar 36% att de tycker att dessa anslag ska ökas. Kanske ett tecken på ett minskat stöd för ökade anslag?
- Hur viktiga skolmatsfrågorna är i kommunerna undersöktes både 2001 och 2008 – dock med olika frågeformuleringar. Det finns inga möjligheter att göra några exakta jämförelser mellan resultaten. En översiktlig bedömning är dock att skolmatsfrågorna är ungefär lika viktiga idag som för sju år sedan – det finns ett tydligt släktskap mellan de båda resultaten.
- I den undersökning som genomfördes 2001 svarade 46% att de kände till Livsmedelsverkets riktlinjer för skolmaten. I årets undersökning svarar 59% att de hört talas om Livsmedelsverkets råd och dessutom vet "ungefär" eller "mycket väl" vad råden innehåller. Dessutom är det i år 29% som uppger att de hört talas om dessa råd utan att veta vad de innehåller. Resultatet tyder alltså på att kunskapen om Livsmedelsverkets råd ökat en hel del sedan 2001. Observera dock att undersökningen 2001 genomfördes bland politiker som på något sätt hanterar/arbetar med dessa frågor – inte bara de ansvariga nämndordförandena som i årets undersökning. Man kan utgå från att årets undersökningsmålgrupp över lag är mer insatt i skolmatsfrågorna.

Jämförelser med kostchefskartläggningen 2007

Det finns ytterligare en studie som man kan jämföra vissa resultat med, nämligen den kartläggning av kommunernas kostchefer som Skolmatens Vänner genomförde hösten 2007. Detta projekt hade mer karaktären av kartläggning och frågorna syftade till att få fram en massa olika fakta om förhållandena i kommunen. Frågorna i detta projekt var inte av "tycka-och tänka-karaktär" (möjligtvis med undantag av 1-2 frågor om miljön i skolrestaurangerna), utan syftade just till att generera fakta. Målgruppen i denna kartläggning var kommunernas kostchefer/kostansvariga, d v s tjänstemän – inte politiker.

Eventuella resultatskillnader mellan kostchefskartläggningen 2007 och politikerundersökningen 2008 kan därför bero på att *kunskapen* om olika förhållanden i kommunen skiljer mellan politiker och tjänstemän – snarare än att de har olika *åsikter* i frågor gällande skolmat och förskolemat.

Fyra frågor fanns med i båda studierna – om än med något olika frågeformuleringar. Nedan jämför vi resultaten för just dessa fyra frågor:

- I 52% av kommunerna uppgav kostcheferna hösten 2007 att det fanns "politiskt beslutade kostpolitiska mål eller program". Våren 2008 svarade 76% av de ansvariga politikerna att det fanns "politiskt beslutade mål för skolmaten" och 70% uppgav att det fanns "politiskt beslutade mål för förskolematen". Om dessa resultatskillnader beror på att man svarat på olika saker eller om de beror på att kunskapen om hur det verkligen förhåller sig skiljer mellan de båda målgrupperna kan vi inte uttala oss om.
- Enligt kostcheferna förekom det hösten 2007 frukostservering i skolan i 30% av landets kommuner. Våren 2008 svarade politikerna att sådan frukostservering existerar i 48% av kommunerna. Om det skett en markant ökning av skolfrukostar det senaste halvåret eller om det är kunskapen om de verkliga förhållandena som skiljer mellan de båda målgrupperna kan vi inte säga något om.
- Kostcheferna svarade hösten 2007 att i genomsnitt 9% av deras kommuns grundskoleelever hoppar över skollunchen en vanlig dag. När politikerna besvarade denna fråga våren 2008 låg detta snittvärde på 12%. 40% av kostcheferna uppgav att de inte hade någon kunskap i denna fråga (svarade "osäker/vet inte"). Bland politikerna var det något färre (33%) som svarade på detta sätt.
- Kostcheferna satte hösten 2007 snittbetyget 3,76 (på en skala 1-5) på miljön i kommunernas skolrestauranger. När politikerna fick samma fråga ett halvår senare låg deras snittbetyg något lägre (3,58).